

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Liisa Pöntynen

KUMMILUOKKATOIMINTA OSANA IKÄÄNTYNEIDEN VIRKISTYSTOIMINTAA

- Opas kummiluokkatoiminnan käynnistämiseen

TIIVISTELMÄ

Pöntynen, Liisa

Kummiluokkatoiminta osana ikääntyneiden virkistystoimintaa. Opas kummiluokkatoiminnan käynnistämiseen, 43 s., 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö, 2013

Ohjaaja yliopettaja Tuija Nummela

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata kummiluokkatoiminnan kehittämisprosessi sekä oppilaiden, opettajan ja ikääntyneiden kokemuksia kummiluokkatoiminnasta. Opinnäytetyön tuotos on opas kummiluokkatoiminnan käynnistämisen tueksi. Mallina toimi Miehikkälässä Palveluyhdistys Rateva ry:n järjestämä kummiluokkatoiminta, jossa peruskoulun neljännen luokan oppilaat vierailivat ikääntyneiden asuinalueen kerhohuoneessa. Vierailut olivat esiintymiskeikkoja, joihin oppilaat suunnittelivat ja harjoittelivat ohjelmansa musiikin ja äidinkielen oppitunneilla.

Kummiluokkatoiminnasta syntyneiden kokemusten selvittämiseksi haastateltiin toiminnassa mukana olleita oppilaita sekä esiintymiskeikoille yleisöksi saapuneita ikääntyneitä. Kokemusten mukaan kummiluokkatoiminta on suositeltavaa toimintaa, jossa eri sukupolvet kohtaavat mielekkäällä tavalla. Ikääntyneet saavat iloa ja vaihtelua omaan elämäänsä ja oppilaat pääsevät harjoittelemaan projektiluonteista työskentelyä, jonka palkitsevuus nousee välittömästä yleisön antamasta palautteesta. Toiminta kasvattaa oppilaita suvaitsevaisuuteen, rohkeuteen ja hyviin käytöstapoihin. Esiintymiskeikat ovat keino toteuttaa kokemuksellista oppimista. Toiminta madaltaa sukupolvien välistä kuilua, sillä ikäero oppilaiden ja ikääntyneiden välillä on noin 70 vuotta. Toiminta luo mahdollisuuden kulttuuriperinnön siirtymiselle sukupolvelta toiselle.

Kummiluokkatoiminnan käynnistäminen edellyttää ennen kaikkea opettajan innostumista asiasta, sillä hänestä on kiinni se, kuinka oppilaat suhtautuvat toimintaan. Edellytyksenä on myös tarpeeksi lyhyt välimatka koulun ja ikääntyneiden päivätoimintapaikan välillä. Toiminta ei edellytä taloudellisia resursseja kunnan sivistystoimelta eikä sosiaali- ja terveystoimelta.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyneeseen oppaaseen koottiin vastaukset kysymyksiin, mitä kummiluokkatoiminta on, mitkä ovat toiminnan edellytykset, miksi kummiluokkatoimintaa kannattaa järjestää sekä miten toiminta käynnistetään.

Asiasanat: ikääntyminen, ylisukupolvisuus, yhteisöllinen toiminta, perusopetuksen kasvatustehtävät, kasvatussosiologia, sosiaalinen vuorovaikutus

ABSTRACT

Pöntynen, Liisa. Bridging the Age Gap: 4th Graders Plan Activities for Seniors,
43 Pages, 2 Appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2013

Instructor Senior Lecturer, Dr. Tuija Nummela

The purpose of this action research was to describe the activity of a school class acting as "godparents" for elderly people in a service home setting from all points of view. A group of 4th graders from Miehikkälä started making visits to a service home in 2011, and planned activities such as music, recitation, or singing. The older people are the students' audience. These elderly people live in an area that consists of 46 townhouses and where there are not many recreation activities. The visits are arranged to be special rather than routine, happening perhaps three or four times during an academic year.

This thesis was also done to describe the experience of those participating in this "godparent-school class activity". In order to find out what the students and the older people think about the activity, focus group interviews were arranged. Results showed that both students and older people like the activity very much. They all recommended the activity to other students and older people all over Finland.

The third purpose of this thesis was to produce a guidebook for those who might find it interesting to start this kind of activity to increase interaction between generations and improve both students' and older people's participation and social intercourse. The guidebook tells its readers why the activity is useful and worthy. It also tells about some issues that must be given attention before starting such a project: the school and the older people's clubroom need to be located close enough to each other, so that the students may walk or cycle to visit the older people. The activity requires that the teacher is enthusiastic and able to motivate the students.

For the students, the activity is educational and helps them to learn lateral thinking. They learn how to behave among elderly people and how to plan and practice good shows. For the older people this activity gives variation and refreshment to their everyday life. It also gives them a chance to get to know ten-year-old children of this day. The age difference between the participants is about 70 years, so cultural heritage of the elderly transfers to the students. The visits can include for example songs, poems and riddles related to holidays such as Christmas and Easter. The older people love to tell the students stories and memories from their own childhood, the time they spent at school and the ways in which they spent the holidays about 60 years ago.

Keywords: aging, intergenerational contact, communal activities, elementary school teaching duties, educational interaction, social interaction

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 IKÄÄNTYMISPROSESSI	6
2.1 Ikääntyminen	6
2.2 Toimintakyvyn muutokset ikääntyessä	7
2.3 Sosiaalinen vanheneminen	9
3 YLISUKUPOLVISUUS.....	10
3.1 Yhteisöllisen toiminnan merkitys oppilaille.....	10
3.2 Yhteisöllisen toiminnan merkitys ikääntyneiden näkökulmasta	12
3.3 Sukupolvien välinen sosiaalinen vuorovaikutus.....	13
4 KUMMILUOKKATOIMINTA.....	15
4.1 Kummiluokkatoiminta kasvatusvuorovaikutuksen näkökulmasta	15
4.2 Kummiluokkatoiminta oppimisen näkökulmasta	18
4.3 Kummiluokkatoiminta perusopetuksen kasvatustehtävän toteuttamisen tukena	22
4.4 Kummiluokkatoiminta kasvatussociologian näkökulmasta	24
5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS.....	27
5.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävät	27
5.2 Kohderyhmät	27
5.3 Opinnäytetyön toteuttaminen.....	28
6 KOKEMUKSET KUMMILUOKKATOIMINNASTA	29
6.1 Oppilaat ja opettajat	29
6.2 Ikääntyneet.....	33
7 OPAS	35
8 POHDINTA.....	35
8.1 Luotettavuus.....	36
8.2 Kohderyhmien valinta.....	36
8.3 Tuotos ja sen hyödyntämismahdollisuudet.....	38
8.4 Prosessi.....	40
LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Kummiluokkatoiminta tarkoittaa tässä opinnäytetyössä sellaista ikääntyneiden eläkeläisten kerho- tai päivätoimintatilassa järjestettävää virkistystoimintaa, jossa peruskoulun neljännen luokan oppilaat käyvät esiintymiskeikalla eläkeläisten luona kolmesta neljään kertaa lukuvuoden aikana. Kummiluokkatoiminta käynnistyi Miehikkälässä Palveluyhdistys Rateva ry:n "Kuntokatos-alueen kohtaamispaikka Asema" -kehittämishankkeen osana vuonna 2011. Asema-hanke oli projekti, jolla pyrittiin lisäämään yhteisöllisyyden ja turvallisuuden tunnetta Kuntokatos-alueen (46 rivitaloasuntoa ikääntyneille) asukkaille järjestämällä vapaaehtoistyön ja yhteistyön voimavaroja hyödyntäen alueen yhteiselle kerhohuoneelle päivä- ja viriketoimintaa. Kummiluokkatoiminnan kummiksi lupautui Miehikkälän kirkonkylän koulun neljäs luokka.

Vuosi 2012 oli Euroopan unionissa aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden teemavuosi. Sen tavoitteena oli sosiaalisesti kestävä yhteiskunta, jossa ihmisiä kohdellaan yhdenvertaisesti, varmistetaan kaikkien osallisuus sekä edistetään jokaisen terveyttä ja toimintakykyä. Kummiluokkatoiminta on osallistumista mahdollistavaa, sukupolvien välille järjestettävää toimintaa, josta sen osapuolet hyötyvät tasavertaisesti: oppilaat oppivat asioita, joita ei opita oppikirjoista, ja ikääntyneet saavat osakseen elämyksiä ja virkistystä. Monet ikääntyneet kärsivät yksinäisyydestä, toimeettomuudesta, turvattomuudesta, osa ahdistuksestakin. Hyvä yhdessäolo ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat lääkettä ikääntyneiden eristyneisyyden, tarpeettomuuden ja yksinäisyyden tunteisiin. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kuvata kummiluokkatoiminnan kehittämisprosessi sekä siitä saatuja kokemuksia. Opinnäytetyö muodostuu raportista, jossa on teorian lisäksi prosessin vaiheet ja saatujen kokemusten yhteys teoriaan ja aiempaan tietoon, sekä oppaasta, joka sisältää perustelut, ohjeet ja edellytykset kummiluokkatoiminnan käynnistämiseksi.

2 IKÄÄNTYMISPROSESSI

2.1 Ikääntyminen

Ikääntyminen on kaikille ihmisille yhteistä: kaikki ikääntyvät eläessään. He, jotka elävät pitkään, elävät vanhuuden, joka on yksi normaali vaihe ihmisen elämässä. Rajanveto esimerkiksi ikääntyvän ja ikääntyneen välillä vaihtelee kulttuureittain: yksi globaaleista käsityksistä lienee YK:n määrittely, jonka mukaan ikääntynyt on 60 vuotta täyttänyt. Euroopan komission syksyllä 2011 teettämän Eurobarometrin tulosten mukaan suomalaiset kokevat, että ihmistä ruvetaan pitämään vanhana henkilönä 65-vuotiaana, EU:n kansalaisten mielestä puolestaan 64-vuotiaana (Eurobarometri-kyselyn Suomen tulokset). Suomessa moni ikääntyvä kokee olevansa ikääntynyt vasta eläessään kahdeksatta vuosikymmentään. Tyypilliseksi ja selvärajaiseksi koettua vanhuusvaihetta ei nykyisin enää ole.

Ikääntymistä tiedetään tapahtuvan monella eri tasolla - sosiaalisella, psykologisella, fysiologisella, morfologisella sekä solu- ja molekyyalitasolla. Jokainen ihminen kokee oman terveytensä ja toimintakykynsä sekä niihin liittyvät vanhenemisprosessin tuomat muutokset hyvin yksilöllisesti. Iäkkäät arvioivat omaa terveyttään erityisesti toimintakyvyn muutosten perusteella, kun taas nuoret ihmiset arvioivat terveyttään etupäässä oireiden perusteella. Tutkimustulokset osoittavat, että ihmiset sopeutuvat ikääntyessään joihinkin oireisiin. Niiden katsotaan kuuluvan vanhenemiseen, eikä niitä pidetä vakavina terveyden häiriöinä, jos ne eivät olennaisesti vaikeuta päivittäisistä toiminnoista selviytymistä. (Heikkinen E. 1994, 31-36.)

Ihmisen elämänkaaressa voi nähdä kolme pääjaksoa: nuoruus, keski-ikä ja kolmas ikä. Kolmannelle iälle ovat ominaisia laaja elämäntkokemus, monet muutokset, persoonallinen oman ikänsä kokeminen, itsensä syvempi löytäminen ja luovuus. Käsitys vanhuudesta on sidottu koko kulttuuriin, paikallisten ihmisten tapoihin ja yleensä käsitykseen ihmisestä. Vanhuus on monille pelottava, torjuttu asia. Kuitenkin vanhempien ihmisten elämäntkokemus, vaihtoehtojen luova näkeminen, rauhallinen harkintakyky ja

hyväksyvä avarakatseisuus ovat arvokas pääoma koko yhteiskunnalle. (Porio & Porio 1995, 16-19.)

Tulevaisuuden ikääntyneet ovat nykyisiä terveempiä ja vauraampia, ja heidän osuutensa väestöstä kasvaa huomattavasti. Ikääntyneiden elämäntapa muuttuu yksilöllisemmäksi, ja heistä tulee niin perhesuhteiltaan kuin maantieteellisestikin liikkuvampia. Ikääntyneet ovat entistä kiinnostuneempia koulutuksesta, kulttuurista ja liikunnasta. (Ruth 1993, 101.)

2.2 Toimintakyvyn muutokset ikääntyessä

Ikääntyneen toimintaan tulee rajoituksia toimintakyvyn heikentyessä niin vanhenemisprosessin kuin terveyden heikkenemisenkin vuoksi. Taustalla ovat usein sairaudet ja vammat, osalla myös työn liiallinen kuormittavuus ja elämäntavan muuttuminen passiivisempaan suuntaan. Toiminnanvajavuudet lisääntyvät vähitellen vanhuuteensiirtymisvaiheessa, 65 - 74 vuoden iässä. Vasta keskimäärin 75 vuoden iästä eteenpäin vanhenemisprosessi ja siihen liittyvät sairaudet alkavat tuottaa vanhuutta eli elimistön eri puolilla alkaa kiihtyvästi esiintyä toiminnanvajauksia ja päivittäistä elämää haittaavaa oireilua. (Heikkinen E. 1994, 37-39.)

Ikääntyvän ihmisen toimintakykyyn ja päivittäiseen arjessa selviytymiseen vaikuttaa suuresti se, kuinka hänen aistinsa toimivat: tasapainoaisesti, kuulo, näkö sekä tunto-, haju- ja makuaisti. Tutkimustulosten valossa on arvioitu, että noin kolmanneksella 65 vuotta täyttäneistä on sosiaalisesti haittaava kuulon alentuma. Myös näköaistin toimintaan liittyy monia muutoksia iän lisääntyessä. (Era 1994, 52-55.)

Ikääntymiseen liittyy aina myös psyykkisiä piirteitä: psyykkisen toimintakykynsä voimavaroin yksilö suoriutuu älyllisistä ja henkisistä tehtävistä ja muutostilanteista. Psyykkinen toimintakyky muuttuu yksilön kehittymisen ja ikääntymisen myötä, ja sen käsitteessä painottuvat yksilön voimavarat, miten ne riittävät päivittäisen elämisen asettamiin vaatimuksiin ja tehtäviin ja miten yksilö voi tyydyttävästi selviytyä myös elämän muutos- ja kriisitilanteista. (Ruoppila & Suutama 1994, 58-60.) Ihminen toimii aina suhteessa ulkoiseen todellisuuteen ja sen asettamiin realiteetteihin. Tässä tarvitaan toimintakyvyn eri puolia.

Psyykkisen toimintakyvyn osalta erityispiirteeksi muodostuu, miten yksilö on suhteessa sisäiseen todellisuuteensa eli miten hän kytkee toimintaansa suuntaavat motiivit ja tunteet, tiedonkäsittelytoimintonsa sekä minäkäsityksensä ja itsearvostuksensa omaan toimintaansa. Toiminnan ohjaus ja säätely nousevat keskeiseen asemaan. (Ruoppila & Suutama 1994, 72-73.)

Ihmisen tiedonkäsittelyjärjestelmä voidaan jakaa kolmeen osaan. Havaintojärjestelmä huolehtii aistielimistä tulevan tiedon käsittelystä, kognitiivinen järjestelmä käsittelee aistielimistä ja muistijärjestelmistä tulevaa tietoa ja motorinen järjestelmä vastaa edellisten järjestelmien tuottaman tiedon perusteella tehtyjen toimintapäätösten toteuttamisesta. Muisti- ja ajattelutoiminnot kuuluvat keskeisinä kognitiivisiin toimintoihin. Muistijärjestelmässä erotetaan sensorinen muisti aistielimen vastaanottosolujen tasolla, ikoninen muisti näköaistin ja kaikumuisti kuuloaistin alueella. (Ruoppila & Suutama 1994, 64.)

Pitkäkestoisessa muistissa erotetaan neljä muistiaineksen taltiointijärjestelmää. Näistä yksi rekisteröi yksilön omaa elämää, tapahtumien kulkua sekä niiden aika- ja paikkamääreitä. Tämä tapahtumamuisti eli episodimuisti tukee yksilön elämänkulun tallentamista. Siinä ilmenevät häiriöt näkyvät yksilön orientaatio-ongelmina, jolloin ajan ja paikan määrittely tuottavat vaikeuksia. Toisena taltiointijärjestelmänä pitkäkestoisessa muistissa on semanttinen muisti, johon ovat tallennettuina yksilön oppimien kielten taidot käyttösääntöineen. Tämä on huomattavan pysyvä ja aineiston hyvin tallentava järjestelmä. Kolmantena on motorinen muisti, motoristen taitojen tallentamisesta huolehtiva järjestelmä, joka on myös erittäin pysyvä. Neljäntenä pitkäkestoisen muistijärjestelmän osana on havaintojen tunnistamisen muisti, joka tekee mahdolliseksi aikaisemmin tehtyjen havaintojen tunnistamisen tutuiksi, aiemmin esiintyneiksi. Älyllisten toimintojen vanhenemismuutosten tutkimus on tuonut selvästi esille sukupolvien väliset erot. Terveystilan, koulutustason ja muiden elinehtojen parantumisen myötä myöhemmin syntyneet sukupolvet saavuttavat tietyssä samassa iässä hieman parempia tuloksia kuin edeltäneet sukupolvet. On olemassa tutkittua tietoa siitä, että älyllisiä ja muita kognitiivisia toimintoja voidaan ylläpitää suhteellisen vähäiselläkin harjoituksella. (Ruoppila & Suutama 1994, 64-68.)

2.3 Sosiaalinen vanheneminen

Sosiaalisella vanhenemisella tarkoitetaan ikääntyvän ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa tapahtuvia muutoksia. Nämä muutokset vaikuttavat ihmisen asemaan yhteiskunnassa, koska ne tapahtuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Sosiaalinen vanheneminen on paljolti sitä, miten muut mieltävät ikääntyvät ihmiset, mitä heiltä odotetaan ja mitä he voivat odottaa muilta. Kanssaihmiset antavat ikääntymiselle erilaisia sosiaalisia määrityksiä, jotka voivat perustua oikeaan tai väärään tietoon. Joissakin tapauksissa seurauksena voi olla kaavamainen ja jäykistynyt kuva ikääntymisestä. Joskus voi ilmetä suoranaista ikään liittyvää syrjintää, ageismia. Puhuminen ikääntyvistä ihmisistä yhtenäisenä ryhmänä on leimaavaa, sillä subjektiivisesti vanheneminen on hyvin yksilöllistä, joskin saman ikäiset ihmiset korostavat myös monia yhteisiä piirteitä. Sosiaalisen vanhenemisen kannalta on tärkeää, missä määrin ihmiset voivat olla oman elämänsä määrääjiä. Ympäristö voi vahvistaa ihmisen myönteistä käsitystä itsestään. Näin voidaan välttää passivoitumista ja lisätä vanhenevan ihmisen omaa selviytymistä. (Koskinen 1994, 76-80.)

Jotta passivoitumiselta välttyttäisiin, ikääntyneen tulisi olla aktiivinen ja osallistuva. Siihen, onko hän sitä, vaikuttavat ihmisen omien tottumusten ja opitun käyttäytymisen lisäksi myös tarjonta, mahdollisuudet ja kulttuuriset tavat. Terveiden, toimintakyvyn ja henkisen hyvinvoinnin säilyttäjänä aktiivisuudella ja sosiaalisella osallistumisella on tärkeä merkitys. Sosiaalinen sitoutuminen ja sosiaalisen kelpoisuuden tai pätevyyden tunne ovat yhteydessä ihmisen tyytyväisyyteen elämään. Yksinäisyyttä aiheuttavat sosiaalisten taitojen puute sekä omien toimintojen suunnittelun ja hallinnan ja omien ajatusten hallinnan puute. Yksinäisyys on yhteisyyden kokemukselle vastakkainen tunne. Yksinäisyyttä esiintyy kaikenikäisillä. Kuitenkin ikääntyminen tuo mukanaan monia asioita, jotka voivat aiheuttaa toistuvia yksinäisyyden kokemuksia. Mitä kauempana eletty todellisuus on sille asetetuista odotuksista, sitä todennäköisempää on yksinäisyyden tunteen kasvu. (Heikkinen R.-L. 1994, 97.)

3 YLISUKUPOLVISUUS

Sukupolvi tarkoittaa suvun ja perheen näkökulmasta etenevää ketjua, jossa elämä siirtyy vanhemmilta lapsille ja edelleen heidän lapsilleen. Yhteiskunnallisena käsitteenä sukupolvi sen sijaan tarkoittaa samanikäisten ikäpolvea. Yhteiskunnalliset tapahtumat ja muutokset jaksottavat ihmisten kokemuksia, jolloin tietty ikäryhmä samantapaisine elämäkokemuksineen muodostaa oman sukupolvensa. Samanikäisyys ei kuitenkaan itsessään luo sidettä ikäpolven keskuuteen. Tarvitaan yhdessä elettyjä avainkokemuksia, jotka luovat yhteenkuuluvuuden tunteen ja synnyttävät "kokemuksellisen sukupolven". (Virtanen 2001, Korhosen 2006, 53 mukaan.)

Ylisukupolvisuus tarkoittaa laajasti ajatellen yhteiskunnallista ilmiötä, jossa sukupolvet ovat vuorovaikutuksessa keskenään toimien yhteiseksi hyväksi kunnioittaen ja arvostaen toinen toistensa olemassaoloa, tietoa, taitoa, kokemuksia ja tapoja. Poliitikassa ylisukupolvisuus merkitsee sitä, että kannetaan vastuuta eri sukupolviin kuuluvista ihmisistä kollektiivisesti: pyritään löytämään keinoja ylisukupolviselle verkostoitumiselle kohtaamispaikoin ja yhteisen tekemisen keinoin, mikä nyky-yhteiskunnassa on sektorien liiallisen erikoistumisen vuoksi haasteellisempaa kuin aiemmin. Eri sektoreiden ja eri sukupolviin kuuluvien ihmisten toistensa uudelleen löytämisessä järjestöjen asema on keskeinen. Järjestöjen asiantuntijoilta ja järjestöjen toiminnassa opituista hyvistä käytännöistä voisi ottaa julkiselle sektorille mallia. Järjestöjen toiminnassa, tapahtumissa ja tiloissa ylisukupolvisuus toteutuu usein luontevasti muun muassa vapaaehtoistyössä. Positiivista ylisukupolvisuutta tulisi tukea ja negatiivista ylisukupolvisuutta asiantuntevasti hoitaa yhteiskunnassamme. (Lehtinen 2011.)

3.1 Yhteisöllisen toiminnan merkitys oppilaille

Lapsen seurassa aikuinen on kasvattaja, halusipa tai ei, tiedostipa tehtävänsä tai ei. Vaikkei aikuinen antaisi lainkaan ohjeita, neuvoja, kieltoja tai palautetta, hän on lapselle ihmisen malli. (Alaja 1997, 14.) Yhteisöllisessä toiminnassa lapsi oppii ajattelemaan, ymmärtämään ja havaitsemaan. Ihminen ei, lapsenakaan, tee havaintoja ainoastaan ulkoisten aistiensa (näkö-, kuulo-,

maku-, haju- ja tuntoaistiensa) vaan myös sisäisten aistiensa kuten intuition ja sisäisen havaintokykynsä avulla. Hän "tuntee" paljon sellaistaikin, mitä ei tunne tunteillaan tai iholleen. (Alaja 1997, 99.)

Yhdessä tekemisellä on myönteinen vaikutus itsetuntemukseen ja itsetuntoon. Kasvatuksessa tulisi painottaa toiminnan ja sen tuloksen tuomaa iloa ja hyötyä, ei niinkään lapsen omaa onnistumista. On alettu puhua tunneällyn ja tunnelahjakkuuden merkityksestä ihmisen elämänuralla itsekeskeisyyden korostamisen sijaan. Tämän päivän lapsilla on aikuisina paljon tärkeää tehtävää ja muutakin vastuuta kuin omasta itsestä ja omasta viihtymisestään huolehtiminen. Itsekeskeinen elämäntapa ei anna ihmiselle vahvuutta ja varmuutta eikä opeta ottamaan toisia huomioon. Jotta koulussa ja opiskeltaessa hankittu tieto voisi johtaa hyvään toimintaan, sen olisi oltava yhteydessä rakkauteen. Vahvoja ja varmoja ovat ihmiset, jotka toimivat itseään suurempien asioiden parissa: taiteen ja tieteen, yhteisten asioiden hoitamisen, toisten auttamisen, hyvien asioiden kehittämisen jne. Ne ovat rakkauden ilmenemismuotoja, ja rakkaus on vahva pohja elämälle. (Alaja 1997, 155-158.)

Ihmisen sosiaalinen käyttäytyminen rakentuu varhaisimpien ihmissuhteiden antaman tuen ja niiden asettamien vaatimusten keskellä. Näin muotoutuneiden perusvalmiuksien varassa ihminen alkaa toimia sosiaalisessa todellisuudessa. Yhteiskunnallisissa instituutioissa päiväkodeissa ja kouluissa koetellaan jo näitä valmiuksia. Ihmisen minä on hänen sosiaalisen toimintansa perusta. Sosiaalisena minänä ihminen omaa tietyn käsityksen itsestään suhteessa muihin ja tietyn itsensäilmaisun- ja käyttäytymistavan. Vuorovaikutustaitojen, sen miten selviydymme me-suhteissamme, voidaan katsoa olevan eräällä tavalla sosiaalisten taitojen ydin. (Heikkinen R.-L. 1994, 95.) Sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa sanallisen itsensäilmaisun lisäksi hyvän dialogin edellytyksiä ovat hyvä havaintokyky, kyky paneutua toisen asemaan, ymmärtää toisen näkökulmaa, siis riittävä määrä empaattisuutta. Hyvä sosiaalinen toimintakyky edellyttää sekä kognitiivisia eli tiedollisia että emotionaalisia eli tunneperäisiä valmiuksia. (Argyle 1981, Heikkisen R.-L. 1994, 95 mukaan.)

3.2 Yhteisöllisen toiminnan merkitys ikääntyneiden näkökulmasta

Toiminta jäsentää ihmisen elämää päivästä toiseen. Vuorovaikutus sitoo toiminnan sosiaaliseen käsitteeseen. Puhuessaan sosiaalisesta toiminnasta ihminen puhuu samalla me-suhteista ja yhteisestä toiminnasta tai yhteisön järjestämästä toiminnasta, toiminnasta, joka kytkee yksittäiset tekemiset ja sitä kautta yksittäiset tekijät merkitykselliseksi kokonaisuudeksi (Weckroth 1991, Heikkisen R.-L. 1994, 98 mukaan.) Muiden asenteet vaikuttavat siihen, miten vahvasti iäkkäät kokevat olevansa elävä osa yhteisöä ja miten rohkeasti he liittyvät mukaan erilaisiin toimintoihin. Iäkkäiden aktiivisuuden ylläpitäminen on erityisesti toimintakyvyn - myös sosiaalisen toimintakyvyn - säilymisen kannalta kiistatta merkityksellinen asia. Vuonna 1992 julkaistun, 75-vuotiaita jyvaskyläläisiä koskevan tutkimuksen tulokset osoittivat, että sosiaalinen yhteisyys tai sen koettu puute ja toiminnallisuus vaikuttivat terveyteen, erityisesti sen kokemukselliseen puoleen. Sosiaalinen yhteisyys oli selvästi yhteydessä myös sekä miesten että naisten masentuneisuuteen. (Heikkinen R.-L. 1994, 100.)

Ihmisten tulisi purkaa sukupolvien välisiä raja-aitoja eikä rakentaa niitä. Jokaisella ikäkaudella on omia erityispiirteitä, oma dynamiikkansa ja omat olemassaolon muotonsa, muttei ole olemassa ikäkautta, joka olisi toista parempi. Sukupolvien tulisikin panostaa toisiinsa: nuoret hyötyvät vanhoista yhtä paljon kuin vanhat nuorista. (Kurki 2008, 16-18.) Vanhuuden kohtaaminen voi olla nuoremmalle polvelle monella tapaa rikas oppimisen kokemus, niin kuin myös nuorten kohtaaminen on vanhemmalle. Vanhuudessa on rajoituksensa, mutta siinä on myös uusia elementtejä, ehkäpä kokemuksen mukanaan tuomaa rauhaa, oikeudenmukaisuuden tuntoa, viisautta ja muuta sellaista yhteiskunnalle arvokasta, joka tulisi löytää sieltä, mistä se on löydettävissä. Siksi ikäihmiset ovat yhteiskunnalle ja sen kehitykselle varsin tärkeitä. Vähitellen kyseiset elementit tulisi saada eläviksi ja yhteiskuntaa rakentaviksi voimiksi. Vanhuus on syytä nähdä dynaamisena ja täyteläisenä elämänvaiheena. Kysymys on samalla koko kasvatus-, koulutus- ja kommunikaatiojärjestelmän haastamisesta niin, että vähitellen omaksutaan uusi käsitys ihmisestä, käsitys, joka ei perustu ikään. Haastamiseen tarvitaan myös

ikäihmisiä itseään: heidän tulee itse olla täysivaltaisesti luomassa omaa kohtaloaan. He voivat herätä aktivoitumaan ennen kaikkea ryhtymällä osallistumaan. Asenteiden muutoksen tulisi suuntautua siihen, että ihmisen sisäinen arvo nousee erityisen tärkeäksi ja sivuuttaa esimerkiksi nuoruuteen, asemaan tai kauneuteen perustuvat arvot. (Kurki 2008, 22-25.)

Dialogi on ihmisten, persoonien, kohtaamista yhteisyydessä. Se on kohtaamista arkipäivässä eli sen maailman välityksellä, jossa ihmiset elävät. Ilman dialogia ei ole kommunikaatiota, eikä ilman kommunikaatiota ole todellista kasvatusta - sellaista, joka ylittää vastakkainasettelun kasvattajan ja "kasvatettavan", työntekijän ja toisen ihmisen, välillä. Dialogin tehtävä ei siis ole ainoastaan syventää ymmärtämistä osapuolten välillä, vaan sen erityinen tehtävä on muuttaa maailmaa. Kukaan ei kasvata ketään, mutta silti kukaan ei kasva yksin. Ihmiset kasvavat yhdessä, maailmansa välityksellä. (Barco ja Fuentes 1993; Hannula 2000; Kurki 2002, 139-158; Freire 2005, Kurjen 2008, 48 mukaan.)

Kun elämme dialogisessa pedagogisessa suhteessa vanhan ihmisen kanssa, emme enää näe häntä kuolemaa kohti kulkevana kohteena, objektina, vaan ainutkertaisena, arvokkaana persoonana: subjektina, joka rakentaa nuoremman ihmisen tavoin "kohtaloaan" ja seuraa elämäntutsumustaan. Hänen tiensä voi olla jopa selkeämpi, viisaampi ja seesteisempi kuin hänen ollessaan ikävuosiltaan nuorempi. Joka tapauksessa hän on edelleen sama ihminen kuin on aina ollut. Hänen elämässään on sama kaksiulotteinen peruskutsumus kuin jokaisen ihmisen elämässä iästä riippumatta on: yksilöllisen persoonan kehittyminen päivä päivältä täydemmäksi ja aidon yhteisöllisyyden jakaminen toisten yhtä arvokkaiden persoonien kanssa. Osallistumisen tukeminen on edellytys sille, että myös vanhat ihmiset kykenisivät mahdollisuuksiensa mukaan ottamaan haltuunsa oman arkipäivänsä ja olisivat kykeneviä kehittämään sitä edelleen, luomaan omaa kohtaloaan sekä laajemmin yhteisönsä ja yhteiskuntansa kohtaloa. (Kurki 2008, 48.)

3.3 Sukupolvien välinen sosiaalinen vuorovaikutus

Toiminnan ja aktiivisuuden ylläpidon tulee olla ikäihmisten tukemisen keskiössä. Aktiivisuus ja oman itsemääräämisoikeuden säilyminen takaavat onnellisen

vanhenemisen. Innostamisen rakenne voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen: pedagogiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen. Tämän kolmitahoisuuden avulla tuetaan sekä ihmisten yhteisöllistä sitoutumista että heidän persoonallisten arvojensa kehittymistä. "Persoonaa" on pedagogisen ulottuvuuden ytimessä. Kasvatuksellisen toiminnan avulla tavoitellaan ihmisen persoonallista kehittymistä, asenteiden muutosta, kriittisen ajattelun vahvistumista, oman vastuun tiedostamista, herkistymistä ja motivaation heräämistä. Sosiaalinen ulottuvuus puolestaan keskittyy ryhmään ja yhteisöön. Avainasemassa ovat toisaalta ihmisten oma osallistuminen ja sen avulla integroituminen yhteisöön ja yhteiskuntaan, toisaalta taas pyrkimys transformaatioon eli laadulliseen muutokseen. Kulttuurisen toiminnan tavoitteena on erityisesti ihmisen luovuuden ja yleensä monipuolisen ilmaisun kehittyminen. (Kurki 2008, 69.)

Osallistava pedagogiikka on kaikkien menetelmien perusta. Sen avulla ihmiset saadaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Innostaminen koostuu sellaisista sosiaalisista käytännöistä, jotka saavat aikaan aloitteellisuutta, osallistumista sekä toiminnan ja sen merkityksen pohdinnan vuorovaikutusta. Toimintaa voi olla monenlaista, mutta kaiken toiminnan lähtökohtana on ihmisen arkipäivän kulttuuri, toimiminen tässä ja nyt; mennään ihmistä lähelle ja samalla pidetään kirkkaana mielessä, että toiminnan luonne on aina avoin ja vapaaehtoinen. (Kurki 2008, 73-74.) Perustavoite on yhteenvedonomaaisesti se, että yksilöt ja yhteisöt kykenisivät ottamaan mahdollisuuksiensa mukaan pääosan toimijoina omassa elämässään ja kehityksessään. Tavoitteena on saada aikaan osallistumista, luoda monipuolisen kommunikaation mahdollistavia tilanteita yksilöiden ja ryhmien välille ja stimuloida monenlaisia sosiaalisen ja kulttuurisen kehityksen prosesseja. (Kurki 2008, 83.)

Yksilön toiminnassa ovat keskeisiä sen perusteet eli motiivit, jotka ovat yksilön tavoitteiden asettelun taustalla arvoina, normeina, asenteina ja odotuksina. Toiminnan perusteella, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatujen kokemusten myötä, yksilö muodostaa käsityksen itsestään, minäkäsityksen, jossa ytimenä on käsitys mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämäänsä. Elämäntavoitteiden olemassaolo ilmenee elämän mielekkyyden ja tarkoituksellisuuden kokemuksina, tavoitteiden puuttuminen taas vastakohtaisesti hyödyttömyyden

ja tarpeettomuuden kokemuksina. Nämä heijastuvat yksilön minäkäsitykseen ja itsearvostukseen sekä elämänhallinnan kokemuksiin. Minäkäsitys muodostuu niistä ajatuksista ja tunteista, joita sekä oman itsen tarkasteleminen toimijana tai kokijana tuottaa että minä koettuna kohteena herättää. Kyse on ihmisen muodostamasta käsityksestä itsestään, mikä käsitys rakentuu pitkälti kokemuksista sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Eräissä minäkäsitysteorioissa käsitellään yksilön kokeman kompetenssin eli pätevyyden tunnetta. Kompetenssi voi ilmetä tehokkaana ja tuloksellisena sosiaaliin rooleihin osallistumisena, kykynä vastata rooliodotuksiin ja menestyksekkäänä rooleista suoriutumisena. Vastaavasti alhainen sosiaalinen kompetenssi johtaa yksilön oma-aloitteiseen vetäytymiseen sosiaalisista rooleistaan ja kontakteistaan. (Ruoppila & Suutama 1994, 71-73.)

4 KUMMILUOKKATOIMINTA

4.1 Kummiluokkatoiminta kasvatuvuorovaikutuksen näkökulmasta

Kasvatus on kulttuurinen ilmiö. Eri aikoina ja erilaisissa kulttuureissa kasvatuvuorovaikutus näyttäytyy erilaisena, ja se ymmärretään eri tavoin. Kasvatuksen kulttuurinen luonne tulee esille moninaisissa kohtaamistilanteissa: erilaisista yhteiskunnista tulevien vuorovaikutuskumppaneiden kohtaamisessa, eri sukupolvea edustavien kohtaamisessa sekä erilaisia instituutioita ja erilaisia valta-asemia edustavien kohtaamisessa. Kasvatusinstituutioihin rakentuu myös omia kulttuureja, jotka fyysisine ja sosiaalisine käytäntöineen säätelevät niissä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Kasvatuksen kuvataan siis tapahtuvan monilla vuorovaikutuksen tasoilla, joista yksi on eri sukupolvien välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutukseen liittyy aina tunteita, sillä ne ovat ihmisten perustavia välineitä olla yhteydessä toisiinsa: esimerkiksi onnellisuus on yhteistyön tunne, suuttumus on konfliktin tunne ja pelko on turvattomuuden ja vaaran tunne. Tunteet liittyvät sekä sosiaaliseen että kognitiiviseen toimintaan, sillä ne ohjaavat tarkkaavaisuutta ja toiminnan säätelyä. Emotionaalinen suhde toisiin ihmisiin tuottaa tärkeitä sosiaalisen ymmärtämisen skeemoja ja rakenteita, joista niin kulttuuri, ryhmät kuin yksilötkin ovat riippuvaisia. Kasvatuvuorovaikutuksessa tunteilla on ensiarvoinen merkitys: se ei ole

mahdollista ilman kaikkien osallisten välistä yhteistä ymmärtämistä ja yhteistä toimintaa, jotka puolestaan luovat yhteisöllisyyttä. Yksilöiden yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta voidaankin pitää yhtenä kasvatusvuorovaikutuksen tärkeänä päämääränä, riippumatta siitä, mistä vuorovaikutuksen tasosta on kysymys. (Rasku-Puttonen (toim) 2006, 8-9.) Kummiluokkatoiminta antaa oppilaille tilaisuuden niin sosiaaliseen kuin kognitiiviseenkin oppimiseen, yhteisöllisyyden kokemiseen, vuorovaikutuksen harjoitteluun ja kulttuurin tuntemiseen.

Lapsuudessa ja nuoruudessa, eli yhteiskuntaan jäsentymisen vaiheessa, yksilöllä on erityisen "tuore kosketus" kulttuuriperintöön. Tästä syystä lapsuus- ja nuoruusvuosien tapahtumat muovaavat tietoisuutta niin, että myöhempiinkin tapahtumiin reagoidaan varhaisten vaikutelmien varassa. Jaetut kokemukset muovaavat sukupolven muistoja, mieltymyksiä ja käyttäytymistä. (Virtanen 2001, Puuronen 1988, Korhosen 2006, 53 mukaan.) Niinpä lapsuutta ja nuoruutta muistellessaan samanikäisten ihmisten on yleensä helppo jakaa vaikkapa koulunkäyntiin, opettajiin tai muihin aikuisiin liittyviä muistoja. Eri aikojen käsitykset sukupolvien suhteista ja `hyvästä kasvatuksesta` vaihtelevat. Kasvatuskulttuurin muutoksessa onkin kyse usein juuri eri-ikäisten suhteiden uudelleen järjestymisestä yhteiskunnan eri tasoilla. Lapsia kasvatetaan aina siinä ympäristössä ja siihen ympäristöön, jossa kulloinkin eletään (Järvinen 2006, Korhosen 2006, 53-54 mukaan.) Kummiluokkatoiminnassa on selvästi havaittavissa ikääntyneiden tarve saada kertoa opettajille ja oppilaille omista kouluvuosien kokemuksistaan, omista lapsuuden muistoistaan ja silloisista tavoista, perinteistä ja asenteista. Oppilaiden vierailut nostavat heissä esiin paljon sellaisia muistoja, jotka ovat olleet unohduksissa. Muistot ovat oppilaiden mielestä mielenkiintoisia, ja he oppivat asioita, joita ei opita muualla kuin aidossa vuorovaikutustilanteessa.

Lapsen moraalikehitystä ja -käyttäytymistä voidaan jouduttaa rohkaisemalla lapsia osallistumaan harrastuksiin, kerhoihin, järjestötyöhön ja yhteistoimintaan (esimerkiksi peleihin ja leikkeihin) vertaisryhmän kanssa. Osallistuessaan lapsi joutuu ottamaan toisten ihmisten näkökannat huomioon, vuorottelemaan, jakamaan vastuuta ja muuttamaan omaa käyttäytymistään ryhmän tarpeiden

mukaan. Vuorovaikutusodotukset muodostuvat aikaisemmista kokemuksista toisten osapuolten kanssa, muualta saatujen tietojen, sosiaalisten normien, kulttuuristen stereotyyppien sekä tilanteeseen osallistuvien henkilöiden sosiaalisten roolien mukaan (Aho & Laine 2002, 142-149). Myönteisessä ilmapiirissä ystävällisen käyttäytymisen kehämäinen prosessi antaa suotuisat edellytykset sekä yksilön hyvinvoinnille että koko ryhmän tehokkaalle työskentelylle. (Aho & Laine 2002, 207). Kummiluokkatoiminta luo turvalliset puitteet harjoitella sosiaalisia taitoja ja esiintymistä; tilanteissa tulee otettua toiset huomioon (niin oppilaat kuin yleisön edustajatkin), vastuu esiintymisten onnistumisesta jaetaan ja vuorovaikutukseen panostetaan hyvän lopputuloksen motivoimina.

Ihmisen sosiaalinen tiedonmuodostus on jatkuva prosessi. Kaiken kaikkiaan ihminen havainnoi ympärillään olevia ihmisiä, saa uusia virikkeitä ajatteluunsa ja muuttaa aiempia käsityksiään. Havaitsemista rajoittavat kulttuurisesti määräytyneet sosiaalisen ympäristön luokittamismekanismit. Muodostaessaan eri keinoin saatua tietoa kokonaisuudeksi ihminen ei yleensä kovinkaan helposti tiedosta, mistä kaikesta tuo kokonaisuus on syntynyt. (Aho & Laine 2002, 73.)

Ihmisillä on usein stereotyyppisiä käsityksiä erilaisiin ryhmiin, kuten ikä-, ammatti- tai uskontoryhmään, kuuluvista ihmisistä. Ennakkokäsitykset ja stereotypiat saattavat luoda ennakkoluuloja, jotka puolestaan ovat virheellisiä, usein irrationaalisia käsityksiä ja uskomuksia muista ihmisistä tai joistakin asioista. Tyypillisesti ne ovat luonteeltaan negatiivisia ja voivat tulla esiin negatiivisena suhtautumisena johonkin ryhmään kokonaisuudessaan tai yksilöön siksi, että hän edustaa tätä ryhmää. Ennakkokäsitykset ja -luulot sekä stereotypiat ohjaavat yhtä hyvin lasten kuin aikuistenkin henkilöhavaintoja ja tulkintoja. Ihmisen asenteilla ja henkilökäsityksillä puolestaan on suora vaikutus hänen käyttäytymiseensä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Jos asenteet ja henkilökäsitykset ovat myönteisiä vuorovaikutuksen toisesta osapuolesta, käyttäytyminenkin on positiivista. (Aho & Laine 2002, 82.) Kummiluokkatoimintaan osallistuville oppilaille toiminta tuo mahdollisuuden luoda positiivisen kuvan ikääntyneistä ihmisistä. Ikääntyneille puolestaan tulee tilaisuus tutustua "nykyajan nuoriin". Ennakkoluuloja ja stereotypioita saattaa

ilmetä puolin ja toisin, mutta yhdessä vietetyt vuorovaikutustuokiot auttavat muodostamaan toisenlaisia henkilökasityksiä.

4.2 Kummiluokkatoiminta oppimisen näkökulmasta

Ihmisen voidaan sanoa olevan motivoitunut silloin, kun hänellä on jokin intentio eli hänen toiminnallaan on jokin tavoite tai päämäärä. Intention sisältyy sekä toive päästä johonkin päämäärään että keinot saavuttaa se. Nykyisen motivaatiokäsityksen mukaan ihminen tuottaa itse oman motivaationsa. Yksilön motivoinnin lisäksi on alettu kiinnittää huomiota myös motivoitumisen kannalta optimaalisen oppimisympäristön tutkimiseen. Sisäisesti motivoitunut käyttäytyminen tapahtuu käyttäytymisen itsensä vuoksi eli siitä riemusta ja tyydytyksestä, jonka toiminta itsessään tuottaa. Sisäisesti motivoituneelle oppilaalle annettu positiivinen palaute vahvistaa pätevyyden tunnetta ja lisää motivaatiota. Sisäisen motivaation syntyä voidaan edesauttaa viemällä opiskelu oppilaan kannalta mielekkääseen ja jännittävään ympäristöön, jossa myös oppimisen hyöty voidaan vakuuttavasti osoittaa. (Kansanen & Uusikylä 2002, 26-31.)

Kummiluokkatoiminnassa neljännen luokan oppilaat saavat käytännön kokemusta tavoitteellisen ja tarkoituksellisen esiintymisharjoittelun johtamisesta oikeaksi esiintymiseksi, jossa saavana osapuolena on joukko ikääntyneitä kuntalaisia ja jossa palkkio on vuorovaikutustilanne itsessään, ei materiaallinen palkka tai numeerinen arvosana. Kummiluokkatoiminnan puitteissa toteutettavat oppilaiden vierailut ikääntyneiden luo ovat elämyksiä, joihin osallistumalla koululaiset saavat tiedostamattaan kokemusta ja näkemystä omaan kasvuunsa ja kehitykseensä.

Opetus on kasvatustavoitteista johdettavaa tarkoituksellista ja suunniteltua opettajan ja oppilaiden välistä sosiaalista, vuorovaikutuksellista toimintaa, jonka tarkoituksena on luoda oppilaalle edellytykset oppimisen avulla tavoitteiden saavuttamiseen. Opettajien tulisi opetuksellisilla järjestelyillä pyrkiä luomaan luokkaansa edellytykset optimaalisen oppimismotivaation syntymiselle. (Kansanen & Uusikylä 2002, 36-37.) Kummiluokkatoimintaan sisältyvä luovuus ja tavoitteellisuus lisäävät oppimismotivaatiota, ja toiminnassa mukana

oleminen opettaa monia eri asioita huomaamatta. Tällöin vuorovaikutuksellisuus hyvine ominaisuuksineen korostuu.

Oppilaiden näkökulmasta merkittävät oppimiskokemukset voivat olla varsin tavalliselta vaikuttavia arkipäivän tapahtumia. Merkittävyys on niiden subjektiivisessa merkityksessä. Todellisuudessa ne ovatkin oppimiselämäkerran käännekohtia. Siten niiden muodostamaa kokonaisuutta voidaan tarkastella yksilön elämäkertomuksen jäsentäjänä. On olemassa käsitys, jonka mukaan koulu on niin institutionaalistunut ympäristö, ettei siellä tapahdu kokemuksellisesti merkittävää oppimista. (Antikainen, Rinne & Koski 2000, 311-315.)

Monimutkaistuvassa yhteiskunnassa kyky hallita sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta sekä luoda omaa identiteettiään, eli sosiaaliset ja kommunikatiiviset taidot, ovat tulleet aiempaakin tärkeämmiksi. Niitä ei opita vain koulussa. On alettu puhua tarpeesta kehittää koulumaailman neuvottelukulttuuria ja sosiaalista oppimista. Lasten ja nuorten pahanolon suomalaisessa koulussa voi tulkita niin, että modernisaation nopeudesta johtuen koulun organisaation jälkeensä jääneisyyden merkit näkyvät erityisen selvästi. (Antikainen ym. 2000, 339.) Kummiluokkatoiminta on yksi keino lisätä kokemuksellisen oppimisen määrää koulussa.

Merkityksen käsite on avainkäsitteitä. Keskeisiä kysymyksiä ovat seuraavat: kuinka ihminen määrittelee itsensä, ruumiinsa, tunteensa sekä toimintansa ja tekonsa. Edelleen käsitellään sitä, kuinka ihminen määrittelee tilanteet joissa hän on, kehittää perspektiivit tarkastella laajempaa sosiaalista järjestystä, tuottaa arviot toiminnastaan ja elämästään. Entä kuinka nämä merkitykset rakennetaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, käsitellään, muovataan ja muutetaan kohtaamisissa? (Antikainen ym. 2000, 381.) Kummiluokkatoiminta luo perspektiiviä sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen olemassaolon merkityksen ymmärtämiseen. Oppilaat saavat aitoja merkityksellisyyden kokemuksia.

Opettajan toiminnalla on suora yhteys oppilaiden käytökseen. Mikäli koulu arvioi oppilaita vain tiedollisin kriteerein, se vaikuttaa suoraan oppilaan minuuden

kehittymiseen. Näiden arvioiden kautta koulu ja opettaja luovat oppilaiden käsityksen siitä, minkälaisia he ovat. Opettajien positiivisilla ja negatiivisilla asenteilla on vaikutusta oppilaiden koulumenestykseen. Pelkän älykkyyden korostaminen muokkaa ihmistä ja yhteiskuntaa väärään suuntaan. Sympatia ja myötätunto ovat osa empaattista tunnejärjestelmää. Empatiatapahtuma on aina kaksisuuntainen vuorovaikutussuhde, joka luo perustan empatian kehitykselle, tunne-elämälle ja sosiaalisen kanssakäymisen taidoille. Empatia avartaa ihmisen tietoisuutta ympäröivästä maailmasta. (Kansanen & Uusikylä 2002, 57-61.) Kummiluokkatoiminta tukee oppilaiden tunnejärjestelmän kehittymistä, koska siitä saatava palaute ja vastavuoroisuus ovat käsin kosketeltavia.

Hyveisiin perustuvan kasvatus- ja opetusmallin avulla opetetaan lapsia ja nuoria välittämään itsestään ja kunnioittamaan muita ihmisiä ja ympäristöään. Menetelmän mukaan opettajat voivat kouluissa ja päiväkodeissa käytännön toimin tukea lasten kasvua kohteliaiksi ja vastuuntuntoisiksi ihmisiksi. Mallissa keskeisin asia on merkitys - se, miksi me asioita teemme - ja se on aina hyve. Oppilaat eivät välttämättä tarvitse erityisiä oppitunteja luonteen harjoittamiseen, vaan hyveitä opetetaan pääasiassa päivittäisen opiskelun ja elämisen lomassa. Hyveet ovat parhaita työkaluja sosiaalisten taitojen harjoittelussa, koska ne ilmentävät syytä, miksi meidän pitää toimia hyveellisesti toistemme kanssa - meidän pitää olla esimerkiksi lempeitä, myötätuntoisia, ystävällisiä ja kunnioittavia. (Kavelin Popov 2010, 35.)

Kanadalainen rehtori G. E. Rennie on todennut näin: *Kokonaisvaltaisesti elävä ihminen etsii merkitystä kanssaihmisistään, mutta hän ei löydä merkitystä, ellei hän opi kohtelevaan muita ihmisiä huomaavaisesti ja kunnioittavasti.* (Kavelin Popov 2010, 69.) Kavelin Popovin (2010, 110-172) hyveisiin perustuva kasvatus- ja opetusmalli pohjautuu luonteenlahjojen olemassaoloon. Niistä kummiluokkatoiminta tukee ainakin seuraavia ominaisuuksia:

Auttamishalukkuus on toisille antamista ja toisten elämän helpottamista. Se on sitä, että haluaa auttaa pyytämättä. Muiden tarpeet ovat yhtä tärkeitä kuin omasi. Kun toimit auttavaisesti, teet työsi parhaalla mahdollisella tavalla. Auttamishaluiset ihmiset ovat muuttaneet maailmaa.

Huomaavaisuus on muiden ihmisten ja heidän tunteidensa huomioon ottamista. Mietit, miten omat tekosi vaikuttavat muihin, ja välität heidän tunteistaan. Se tarkoittaa sitä, että huomaat, mistä muut pitävät ja mistä eivät. Se merkitsee asioiden tekemistä niin, että muut olisivat onnellisia.

Hyväntahtoisuus on välittämistä, hyviä tekoja muiden parhaaksi. Se tarkoittaa muiden tarpeiden ajattelemista. Hyväntahtoisuus on rakkauden ja myötätunnon näyttämistä niille, jotka ovat surullisia tai avun tarpeessa. Hyväntahtoisuus on itsen ja muiden kohtelemista lempeästi. Se on luonnosta ja elävistä olennoista välittämistä.

Innokkuus on inspiroitumista, iloisuutta ja onnellisuutta. Se on asioiden tekemistä täysin rinnoin, palavasti ja innokkaasti - kaikkensa antamista. Innokkuus on innostuneisuutta jostakin, jonkin odottamista. Se syntyy positiivisesta asenteesta.

Kiitollisuus on sitä, että olet kiitollinen siitä, mitä omistat. Se on kiitollisuutta oppimisesta, rakkaudesta ja olemassaolosta. Arvostat pieniä asioita, jotka tapahtuvat ympärilläsi ja itsessäsi joka päivä. Se on maailman kauneuden ihmettelemistä. Se on elämän lahjojen tiedostamista.

Kohteliaisuus tarkoittaa hyviä tapoja. Se on ystävällistä puhumista ja käyttäytymistä, joka viestii muille, että heitä arvostetaan. Se on toisten tervehtimistä kunnioittavasti. "Ole kiltti", "kiitos", "anteeksi", "hei", "näkemiin" ja "ole hyvä" eivät ole vain sanoja. Ne ovat kohteliaita ilmaisuja, joilla osoitat ihmisille, että arvostat heitä ja välität heistä.

Kunniallinen kunnioittaa sitä, mitä pitää oikeana. Se on hyveellistä elämistä, muiden ja itsen sekä sääntöjen kunnioittamista. Kun olet kunniallinen, et tunne häpeää siitä, mikä olet ja mitä teet. Olet kunnioituksen arvoinen. Olet hyvä esimerkki.

Kunnioitus on toisista välittämistä ja kunniallista käytöstä muita kohtaan. Kunnioitus on muiden ja itsensä arvostamista. Osoitamme kunnioitusta puhumalla ja toimimalla kohteliaasti. Kun olemme kunnioittavia, kohtelemme toisia kuin haluaisimme itseämme kohdeltavan. Kunnioitus tarkoittaa koulun ja

perheen sääntöjen noudattamista. Se tekee elämästä järjestelmällisempää ja rauhallisempaa. Tiedät, että jokainen mies, nainen ja lapsi ansaitsee kunnioitusta, sinäkin.

Luotettavuus tarkoittaa sitä, että toiset voivat luottaa sinun pitävän lupauksesi. Luotettava ihminen tekee lupaamansa ennalta arvattavaan tapaan unohtamatta tai muistuttamatta. Kun harjoitat luotettavuutta, välität siitä, mitä sanoit tekeväsi. Muut voivat rentoutua, koska he tietävät, että tehtävä on luotettavissa käsissäsi.

Maltillisuus on tunteiden tuntemista ilman, että niitä päästää valloilleen. Se on tietynlaisen käyttäytymisen valitsemista reagoinnin sijasta. Kun olet maltillinen, olet vapaa tekemään sen, mitä valitset tehdä. Maltillisuus on ajatusten ja tunteiden yhdistämistä siten, että voit valita viisaasti.

Rakkaus on erityinen tunne, joka täyttää sydämen. Osoitat rakkautta hymyilemällä, puhumalla miellyttävästi, tekemällä palveluksen tai halaamalla. Rakastava kohtelee ihmisiä ystävällisesti ja esineitä huolellisesti, koska ne ovat tärkeitä. Rakkaus on ihmisten kohtelemista samoin kuin haluat itseäsi kohdeltavan -- välittäen ja kunnioittaen. (Kavelin Popov 2010, 110-172.)

4.3 Kummiluokkatoiminta perusopetuksen kasvatustehtävän toteuttamisen tukena

Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako -selvityksessä kansalaisen taidot jaennetaan viideksi taitoryhmäksi: 1. ajattelun taidot, 2. työskentelyn ja vuorovaikutuksen taidot, 3. käden ja ilmaisun taidot, 4. osallistumisen ja vaikuttamisen taidot sekä 5. itsetuntemuksen ja vastuullisuuden taidot (Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako 2010, 85). Tavoitteet laatinut työryhmä katsoo, että kansalaisen taidot tulee sisällyttää perusopetuksen yleisiin tavoitteisiin sekä oppiainekokonaisuuksien ja oppiaineiden tavoitteisiin johdonmukaisella tavalla. Taitoryhmistä erityisesti kummiluokkatoiminnan puolestapuhujiksi nousevat luova ja innovatiivinen ajattelu (kohdasta 1), kommunikointi-, yhteistyö- ja neuvottelutaidot (kohdasta 2), monipuolisen ilmaisun ja esiintymisen taidot ja rohkeus (kohdasta 3), suunnittelun ja tuottamisen taidot (kohdasta 3), yhteisön ja yhteiskunnan hahmottaminen (kohdasta 4), erilaisuuden ja erilaisten

näkökulmien hyväksyminen (kohdasta 4), itsetuntemus ja reflektointi (kohdasta 5), eettisyys, vastuullisuus ja turvallisuudesta huolehtiminen (kohdasta 5) sekä hyvä käytös ja empatia (kohdasta 5). Kummiluokkatoiminta tukee parhaimmillaan kaikkien viiden taitoalueen kehittymistä ja luo kyseisten taitojen kehittymiseen luontevat ja mielekkäät puitteet.

Kummiluokkatoiminnan esiintymiskeikat voivat olla esimerkiksi musiikkiesityksiä, näytelmiä, runonlausuntaa, piirileikkejä, arvoituksia, loruja -- mitä vain. Perusopetus 2020 -työryhmäselvityksen mukaan draama on tärkeä osa monipuolista taidekasvatusta, ja samalla draaman opiskelun vahvistaminen tukee myös äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen opiskelua. Draaman erityisenä tehtävänä on edistää oppilaan kasvua itsensä tuntevaksi, itsetunnoltaan terveeksi ja luovaksi ihmiseksi, joka kykenee ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien kanssa. (Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako 2010, 168.)

Perusopetuksen kasvatustehtävänä on edistää yksilön sivistysprosessia sekä identiteetin rakentumista sekä vahvistaa yhdessä elämisen ja toimimisen sekä vastuunoton taitoja. Oppilaan kasvun ja kehityksen tukeminen edellyttää yhteisöllisyyden, myönteisen vuorovaikutuksen ja empatian sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien vahvistamista kouluyhteisöissä. Oppiminen on parhaimmillaan aktiivinen ja tavoitteellinen prosessi, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Se on ongelmanratkaisua, tekemistä ja yhteistyötä. (Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako 2010:1, 81.) Kummiluokkatoiminta on prosessiluonteista, tavoitteellista, yhteisöllisyyttä tukevaa ja synnyttävää sekä vuorovaikutuksellista.

Perusopetuksen kasvatustehtävä on moniulotteinen ja laaja. Tutkimustulosten mukaan opetuksen järjestäjien ja rehtoreiden arvio perusopetuksen kehittämis-kohteista on mielenkiintoinen: vähiten kehitettävää koetaan olevan perustietojen ja taitojen hallinnassa (niissä Suomi on jo maailman huipulla), eniten erilaisuuden kohtaamisessa, ristiriitojen ratkaisussa, tietojen ja taitojen laaja-alaisessa soveltamisessa yli oppiainerajojen sekä luovuudessa ja omaperäisyydessä. Samoin kehittämistä tarvitaan yhteisössä elämisen ja

yhdessä työskentelyn taitoihin, omaan identiteettiin, elämänhallintaan ja toimintaan liittyviin taitoihin sekä arvoihin perustuvaan toimintaan, eettisyyteen ja vastuullisuuteen. Koulun toivotaan toimivan nykyistä huomattavasti paremmin myös luovuuteen ja omaperäisyyteen kannustamisessa. (Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako 2010:1, 75.) Kummiluokkatoiminta rohkaisee koululaisia luovuuteen, vastuullisuuteen ja yhteistyöhön. Opettajan tukemana he voivat saada kummiluokkatoiminnasta erinomaisia rakennusaineita oman identiteettinsä ja arvomaailmansa rakentamiseen.

Luovuuden edistäminen koskee erityisellä tavalla myös koulun työtapoja: luovuus edellyttää mahdollisuuksia ja tilaa omaehtoiseen ja ennakkoluulottomaan ajatteluun, tekemiseen ja innostumiseen sekä omien voimavarojen ja vahvuuksien löytämiseen. Opiskelua on tarpeen ohjata asioiden syvälliseen käsittelyyn, pohdintaan ja erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen. Koulussa tarvitaan tilaa tutkimukselliseen ja projektinomaiseen työskentelyyn. Opiskelussa tarvitaan toiminnallisuutta sekä yksin ja yhdessä työskentelemisen vuorottelua. (Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako 2010:1, 79.) Kummiluokkatoiminnan tapahtuessa koulun ulkopuolella, erilaisessa oppimisympäristössä, se on oppilaille aina retki. Yhdessä työskentelyn harjoitteluksi se soveltuu erinomaisesti, koska siinä jokainen esiintymiskeikka elää tietyt vaiheet, ja jokainen vaihe edellyttää yhteistyötä ja innostumista: suunnittelua, harjoittelua, esiintymistä, palautetta ja sen käsittelyä.

4.4 Kummiluokkatoiminta kasvatussosiologian näkökulmasta

Kummiluokkatoiminta luo mahdollisuuksia oppilaiden tietoisuuden lisääntymiselle. Mikrososiologiassa katsotaan, että yksilöllinen merkityksenanto, se tapa, jolla kukin yksilö antaa arvoja ja sisältöjä elämänsä ilmiöille, synnyttää ja muuttaa yhteiskunnan rakenteet. (Antikainen ym. 2000, 17.) Kummiluokkatoiminnalla voi olla positiivista piilovaikutusta oppilaiden arvomaailman muodostumiseen. Arvot ovat ympäristöstä opittuja, yleisiä, pysyviä ja tavoitteita koskevia valintataipumuksia. Ympäristöstä opittuina arvot vaihtelevat kulttuureittain ja muuttuvat samassa kulttuurissa historiallisesti. Viimeisen kahdensadan vuoden ajan arvot ovat alkaneet saada perustansa sosiaalisesta

järjestyksestä, perustanaan sosiaaliseen hyvinvointiin ja solidaarisuuteen liittyvät ihanteet. Kaikki inhimilliset ratkaisut ovat perimmältään arvosidonnaisia. Oppivelvollisuuskoulun tulee välittää opetus- ja kasvatustyössään niitä arvoja, jotka edistävät niin yksilöllisyyden vahvistumista kuin yhteiskunnankin säilymistä ja kehittämistä. Muuttuvassa maailmassa tarvitaan avaraa, eri näkökulmista lähtevää asioiden punnitsemista. Koulun arvoperustan selkeyttäminen ja jäsentäminen edellyttävät eettistä pohdintaa ja arvokeskustelua. Sen perusaineokset nousevat keskeisiltä osin Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta. (Antikainen ym. 2000, 21-23.)

Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. Perusopetuksen on annettava mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveen itsetunnon kehittymiseen, jotta oppilas voi hankkia elämässä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja, saada valmiudet jatko-opintoihin ja osallistuvana kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa. Perusopetuksen on myös tuettava jokaisen oppilaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä äidinkielen kehitystä. Yhteiskunnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja tulevaisuuden rakentamiseksi perusopetuksen tehtävänä on siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle, kartuttaa tarvittavaa tietoa ja osaamista sekä lisätä tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista. Sen tehtävänä on myös kehittää kykyä arvioida asioita kriittisesti, luoda uutta kulttuuria sekä uudistaa ajattelu- ja toimintatapoja. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 14.)

Tulevaisuuden aikuisten toivoisi olevan lojaaleja ja yhteisössä elämiseen kykeneviä ihmisiä, joiden ei tarvitse tuomita, väheksyä tai arvostella kanssaihmissään, vaan jotka osaisivat antaa toisilleen tilaa. Tämä edellyttää oikeanlaista arvoperustaa ja terveellistä taitoa ja tahtoa hyväksyä niin itsensä kuin toisetkin. Kummiluokkatoiminta antaa oppilaille tilaisuuden luoda pohjaa

oikeanlaisille sosiaalisille kyvyille sekä sukupolvien väliselle ymmärrykselle ja arvostukselle.

Normi viittaa sellaisiin vuorovaikutuksen muotoihin, joiden välityksellä yksilöt oppivat toimimaan tai ajattelemaan yhdenmukaisella tavalla. Normit perustuvat aina arvoille, ja niiden avulla pyritään tuomaan arvot käytännön toimintaan. Normit ovat käsitteellisiä sääntöjä, jotka koostuvat käskyistä ja kielloista sekä sallituista ja suositeltavista teoista. (Antikainen ym. 2000, 24.) Kummiluokkatoiminnassa oppilaat oppivat sellaisia normeja, joita ei luokahuoneessa opita; kuinka kohdataan ikääntyneiden ihmisten joukko ja kuinka heille esiinnyttään.

Yhteiskunta muotoutuu erilaisten rakenteellisten ehtojen mukaan, ja kulloinkin vallitsevat arvot, normit, tavat ja henkiset ajattelurakenteet sekä taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset haasteet ohjaavat lasten, nuorten ja aikuisten kasvattamisen ja kouluttamisen käytäntöjä. Kasvatus on sosiologisesti tarkasteltuna ihmisen sosiaalistumista siihen fyysiseen ja henkiseen kulttuuriympäristöön, jossa hän elää. Sosialisatioprosessi tarkoittaa ihmisen kehityksen kahta ulottuvuutta: kasvua kykeneväksi elämään yhdessä toisten kanssa kulttuurin ajattelu- ja toimintatavat sisäistäneenä ja kykenevänä muokkaamaan niitä aktiivisesti, omasta minuudestaan tietoisena, omia kykyjään ja taipumuksiaan kehittävänä yksilönä. (Antikainen 1998, Antikaisen ym. 2000, 35 mukaan.) Tämän saavuttaminen edellyttää kasvatuksen keinojen ja tapojen moninaista käyttöä ja sen ymmärtämistä, että sosialisatio kytkeytyy sekä erityisiin kasvatustoimintoihin että kaikkiin yhteisön kulttuurisiin muotoihin (Antikainen ym. 2000, 34-35).

Koulu on instituutio, jonka perustehtävänä on turvata yhteiskunnan jatkuvuus. Jokaisen sukupolven on välttämättä opittava tietty minimimäärä kulttuuritraditiosta, jotta yhteisö pysyisi yhteisönä ja edelleen toimisi. Jatkuvuuden turvaaminen toteutuu koulun osalta kulttuuriperinnön siirtämisen ja sosialisatian muodossa. Koulu muodostaa oppilailleen tietynlaista yhteiskuntakuvaa ja maailmankuvaa. Kulttuuriperinnön siirtäminen, yhteiskunnan jatkuvuuden turvaaminen ja yksilöiden sosialisatio ovat toisiinsa saumattomasti yhteydessä olevia keskeisiä tekijöitä luotaessa ja ylläpidettäessä

yhteiskunnallista eheyttä ja kiinteyttä. (Antikainen ym. 2000, 152-153.) Kummiluokkatoiminnan kautta kulttuuriperintöä siirtyy oppilaille noin 70 vuoden takaa: ikääntyneet kertovat mielellään omista koulumuistoistaan, erilaisista juhlapyhien vieton perinteistä ja arkielämästä siihen aikaan, kun he olivat kymmenvuotiaita.

5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

5.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävät

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda kummiluokkatoiminta näkyväksi. Tavoitteenani on lähestyä kummiluokkatoimintaa nimenomaan "ryhmä kohtaa ryhmän" -tyyppisenä kokonaisuutena. Ydinajatus on koota tuntemuksia siitä, mitä hyötyä ja annettavaa kummiluokkatoiminnasta on sen osapuolille. Omaksi leimaa-antavaksi piirteeksi muodostui se tosiseikka, että ikäero oppilaiden ja ikääntyneiden välillä on niin suuri, että kyse on enemmän isoisovanhemmuuden kaltaisen sukupolvien välisen kanssakäymisen kuin nk. yhteisöllisen isovanhemmuuden piirteiden selvittämisestä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on: 1) kuvata kummiluokkatoiminnan kehittämisprosessi, 2) kuvata oppilaiden, opettajan ja ikääntyneiden kokemuksia kummiluokkatoiminnasta sekä 3) tuottaa opas kummiluokkatoiminnan käynnistämisen tueksi.

5.2 Kohderyhmät

Toiminnasta saatujen kokemusten keräämistä varten haastatellut oppilasryhmät olivat Miehikkälän Kirkonkylän koulun viidennen ja neljännen luokan oppilaita. Viidennen luokan oppilaita haastatteluihin osallistui kahdeksan ja neljännen luokan oppilaita 15. Koko koulussa on 59 oppilasta.

Toiminnassa mukana olleet, opinnäytetyötä varten haastatellut ikääntyneet olivat miehikkäläläisiä eläkeläisiä, jotka asuvat Kuntokatos-alue -nimisessä 46 asunnon rivitaloyhteisössä. Alue sijaitsee noin puolen kilometrin päässä Kirkonkylän koulusta. Opinnäytetyön yhteydessä järjestettyihin esiin-

tymiskeikkoihin osallistuneiden alueen asukkaiden, yhteensä 13 henkilöä (10 naista ja kolme miestä), keski-ikä oli haastatteluhetkellä 81,38 vuotta.

5.3 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyöprosessi alkoi ideointi- ja suunnitteluvaiheilla, joiden rytmittämiseen ja etenemiseen idea- ja suunnitelmaseminaareista oli suuri apu.

Vaihe ja sen ajankohta	Vaiheen selvityksen kohteena
5.-luokkalaisten haastattelu 26.9.12	- kokemukset edellisen lukuvuoden aikana toteutetusta kummiluokkatoinnista
Nykyisten 4.-luokan oppilaiden esiintymiskeikkojen järjestäminen 19.10.12 ja 17.12.12 yhdessä opettajien kanssa sekä oppilaiden ja ikääntyneiden teemahaastattelut esiintymiskeikkojen jälkeen. Lisäksi koulunjohtajan haastattelu.	- oppilaiden kokemukset esiintymiskeikoista - ikääntyneiden kokemukset esiintymiskeikoista - osapuolten ehdotukset oppaan laatimista varten
Opinnäytetyölinikalle osallistuminen 5.11.12	- oppaan ja raportin sisällön määrittäminen
Teoreettiseen taustaan perehtyminen talven 2012 - 2013 aikana, tutkimustulosten analysointi helmikuussa 2013	- ikääntymisen, ylisukupolvisuuden sekä kasvatusvuorovaikutuksen ja lapsen kasvun teoria - teorian ja haastattelutulosten yhdistäminen osaksi opasta ja raporttia
Raportin ja oppaan laatiminen maaliskuussa 2013	- raportissa vaadittavien seikkojen kuvaileminen ja konkreettisen oppaan kokoaminen

Kuvio 5.1 Opinnäytetyön vaiheet tavoitteineen

Aineiston keräsin puolistrukturoiduin haastatteluin, jotka tallensin digitaalisella nauhurilla ja litteroin kirjalliseen muotoon. Viidesluokkalaisten haastattelun tarkoituksena oli selvittää, mitä muistoja edellisen lukuvuoden kummiluokkatoiminnasta oppilaille jäi ja mihin seikkoihin heidän mielestään tulisi toiminnan järjestämisessä kiinnittää huomiota. Muut haastattelut olivat sidoksissa tuoreempaan muistikuvaan: haastattelin ikääntyneet molemmilla kerroilla heti esiintymiskeikkojen jälkeen ja 4. luokan oppilaat puolestaan esiintymiskeikkaa seuraavien koulupäivien aamuina heidän omassa luokassaan.

Avainsanoiksi muodostuivat ikääntyminen, ylisukupolvisuus ja kasvatusvuorovaikutus. On olemassa melko paljon tietoa siitä, että eri sukupolvien välisellä vuorovaikutuksella on hyvää tekeviä vaikutuksia paitsi kasvaville lapsille myös ikääntyneille. Oppaaseen pyrin kokoamaan tiivistetysti niitä asioita, jotka puoltavat toiminnan järjestämisen kannattavuutta ja korostavat toiminnan käynnistämisen helppoutta. Kuviossa 5.1 mainittujen vaihekohtaisten tavoitteiden avulla pyrin löytämään näitä perusteluja.

6 KOKEMUKSET KUMMILUOKKATOIMINNASTA

6.1 Oppilaat ja opettajat

Viidennen luokan oppilaiden haastattelussa käytettiin teemahaastattelurunkoa (liite 1), ja haastattelu tuotti arvokasta tietoa kahdeksalta oppilaalta, jotka olivat edellisen lukuvuoden aikana toimineet kummiluokkana Kuntokatos -alueella. Haastattelu osoitti kuvion 6.1 mukaisesti, kuinka positiivisena asiana oppilaat kokivat esiintymiskeikat ikääntyneiden luo. Paitsi omasta näkökulmastaan, oppilaat olivat kykeneviä ja halukkaita pohtimaan kummiluokkatoimintaa myös ikääntyneiden näkökulmasta: vierailujen vaikutus nähtiin virkistäväksi vaihteluksi ikääntyneiden elämään. Oppilaat kokivat yhteisten hetkien vastavuoroisuuden. Toiminta muistettiin niin mielekkäänä, että sitä olisi toivottu olleen useamminkin. Toiminnasta löydettiin myös opettavaisia piirteitä, mikä erityisesti kertoo evakkonäytelmän kirjoittamisen ikääntyneiden kertomien muistojen pohjalta olleen oppilaiden mielestä mieleenpainuvaa ja näin ollen oiva esimerkki kokemuksellisesta oppimisesta sekä kulttuuriperinnön siirtymisestä.

Koettu asia, mielipide:	Tulkinta:	Vaikutus kasvuun:
Esiintymiskeikat olivat kivoja sekä mukavaa vaihtelua koulutyölle.	Kummiluokkatoiminnan kokeminen positiivisena oppilaille itselleen.	Itsensä toteuttaminen, luovuus. Itsetuntemuksen lisääntyminen.
Ikääntyneet pitivät vierailuis- ta, koska he hymyilivät ja taputtivat käsiä. He pitivät vierailuja virkistävinä ja vaihtelua tuovina.	Kummiluokkatoiminnan positiivisen vaikutuksen kokeminen ikääntynei- den näkökulmasta aja- teltuna, tunnelman ja pa- lautteen perusteella. Merkityksellisyys- den kokeminen.	Empaattisten kykyjen ja tunne-elämän kehittyminen, kyky aset- tautua ikääntyneiden ihmisten asemaan. Palkitsevuuden kokemus toiminnan seurauksena.
Esiintymiskeikkoja olisi voi- nut olla useamminkin, ja ne olisivat voineet kestää pidem- män aikaa kerralla. Niitä olisi ollut kiva tehdä useampaan paikkaan. Esiintymiskeikoilla olisi voinut olla enemmän yhdessä tekemistä.	Kummiluokkatoiminnan määrän ja laadun arvostaminen epäitsek- kään ajattelun pohjalta.	Antamisen ilo Yhteisöllisyyden ja yh- dessä tekemisen arvos- taminen. Dialogisuuden ja vasta- vuoroisuuden arvostaminen.
Yhdessä vietetyt hetket olivat opettavaisia; evakkonäytel- mässä hyödynnettiin ikäänty- neiden kertomia tarinoita.	Kummiluokkatoiminnan hyödyllisyyden tunnistaminen oppimisen näkökulmasta.	Ikääntyneillä olevan tie- don kunnioittaminen. Oppimistavan ainutlaatuisuuden ymmärtäminen.

Kuvio 6.1 Viidennen luokan oppilaiden kokemukset edellisen lukuvuoden aikana toteutetuista kummiluokkavierailuista peilattuna kasvuun ja kehitykseen

Neljännän luokan oppilaiden esiintymiskeikat Kuntokatos-alueen kerhohuo- neelle toteutettiin yhteistyössä opettajien kanssa. Ensimmäisellä kerralla oppilaita oli esiintymiskeikalla 14, ja he esittivät kolme laulua, joista yksi oli

osallistava laululeikki. Ikääntyneitä oli saapunut yleisöksi seitsemän. Joulurunoja ja -arvoituksia sisältänyt oppilaiden toinen vierailu kerhohuoneelle toi paikalle yksitoista oppilasta ja yksitoista asukasta. Oppilaat olivat koonneet ohjelmansa joulukuun liittyvistä runoista, lorusta ja arvoituksista. Lopuksi oppilaat lauloivat joululaulun. Vierailun kruunasi se, että oppilaat jakoivat nimenomaisesti Kuntokatos -alueen asukkaille tekemänsä joulukortit. Esiintymiskeikoilla tekemäni havainnot tukivat opiskelemaani teoriaa ja saamiani haastattelutuloksia.

Koettu asia, mielipide:	Tulkinta:	Vaikutus kasvuun:
Esiintyminen oli kivaa ja hauskaa, tunnelma oli hyvä.	Kummiluokkatoiminnan kokeminen itselle mielekkäänä.	Reippaus, aitous ja vilpittömyys. Elämäkokemuksen karttuminen.
Toisissakin kouluissa kannattaa järjestää samanlaista kummiluokkatoimintaa (14/14). Paikalle olisi toivottu enemmän yleisöä. Seuraavaa esiintymiskeikkaa odotetaan jo innolla (12/14). Esiintymiskeikkojen määräksi sopii parhaiten neljä kertaa lukuvuoden aikana (13/14).	Kummiluokkatoiminnan suositteleminen vertaisryhmille. Toiminnan kokeminen niin miellyttävänä, että soisi toiminnan ulkopuolelle jääneidenkin olevan mukana.	Kokonaisuuden (osallisuus, vuorovaikutuksellisuus ja toiminnan hyvinvointia lisäävä vaikutus) hahmottuminen. Hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden kokemukset, itsearvostus. Sisäisen motivoitumisen kokeminen.
Mukavinta oli, kun sai laulaa ja se, että ikääntyneet selvästi pitivät vierailuista. Esitettujen runojen, lorujen ja	Kummiluokkatoimintaan liittyvän esiintymisharjoittelun merkityksen ja vaikutavuuden tiedostaminen.	Taito toimia ja olla läsnä erilaisten ihmisten kanssa kehittyä. Oppiminen

arvoitusten valintaan vai- kutti yleisön tunteminen etukäteen. Esiintymisvierailu oli täysin onnistunut (11/14), esiintymistä var- ten ollut tila koettiin tosin liian pienenä.	Vierailujen kokeminen palkitsevana ("aineeton palkkio").	objektiivisuuteen. Oppiminen kriittiseen arviointiin ja asioiden laajaan hahmottami- seen. Oppiminen tavoitteel- liseen toimintaan.
Ikääntyneet olisivat tervetulleita vastavierai- lulle koululuokkaan (9/10).	Kummiluokkatoimintaan liittyvän vuorovaikutuksellisuuden hahmottaminen.	Solidaarisuuden ja toveruuden kokeminen. Arvostus ja kunnioitus.

Kuvio 6.2 Neljännen luokan oppilaiden kokemukset esiintymiskeikoista ikääntyneiden kerhotilaan

Neljännen luokan opettajana toimivan koulunjohtajan haastattelusta nousi esiin erityisesti kummiluokkatoiminnan muunneltavuus ja sovellettavuus: esiintymiskeikkojen yhteydessä voisi olla esimerkiksi tietovisailua, mehun äärellä rupattelua, pienryhmätyöskentelyä sekaryhminä tai askartelua. Samalla ikääntyneet ja oppilaat pääsisivät enemmän juttelemaan keskenään. Opettajan näkökulmasta erityisen oleellista toiminnan onnistumisen kannalta on opettajan innostuminen asiasta, sillä opettajalla on suuri vaikutus siihen, miten hänen oppilaansa suhtautuvat vierailuihin ja yleisöksi saapuviin ikääntyneisiin. Oppilaiden on osattava ja haluttava käyttäytyä hyvin ja lopputulokseksi edellytetään aina molemminpuolista ilon ja onnistumisen kokemusta.

Toiminnan käynnistämisen ja jatkamisen kannalta koulun ja ikääntyneiden päivätoimintatilan välimatkalla on merkitystä. Toiminta tuo vaihtelua oppilaiden lukuvuoteen ja lisäksi esiintymiskeikoille harjoittelu on oppilaille selvästi motivoivampaa, kun heillä on jokin syy ja tähtäin, jota varten ja kohti he esitystään hiovat. Yksi huomionarvoinen seikka toiminnan mielekkyyden säilymisen kannalta on se, ettei toimintaa järjestetä liian usein, koska silloin se menettää ainutlaatuisuutensa. Toiminnan opettavaisuus ja sukupolvien välisen kanssakäymisen mukanaan tuomat positiiviset vaikutukset hyödyntävät

opettajia monin tavoin; konkreettinen yhdessäolo murtaa ennakkoluuloja ja avartaa oppilaiden näkemyksiä ikääntymisestä ja ikääntyneistä ihmisistä. Kokemuksellisen oppimisen tilanteista oppilaat saavat aitoja elämyksiä toisin kuin esimerkiksi kirjoista lukemalla tai TV-ohjelmia katsomalla. Haastattelutulokset tukevat sitä ajatusta, että kansalaisen taitoihin kummiluokkatoiminnalla on positiivisia vaikutuksia (ks. luku 4.3).

6.2 Ikääntyneet

Ikääntyneet olivat silmin nähden onnellisia siitä, että olivat tulleet paikalle kuulemaan ja katsomaan oppilaiden esiintymiskeikkoja. Jokainen paikalle saapunut osallistui molemmilla kerroilla aktiivisesti haastatteluihin, jotka oppilaiden lähdettyä suoritin teemahaastattelurungon (liite 2) mukaisesti. Jokainen myös allekirjoitti mielellään suostumuslomakkeen, eikä kukaan kyseenalaistanut kummiluokkatoiminnan merkitystä. Kaikki toivoivat, että vastaavanlaista toimintaa järjestettäisiin muuallakin. Ikääntyneet kokivat, että esiintymiskeikkojen sisällöksi soveltuvat niin musiikki (7/7) kuin puheesityksetkin (6/7). Vierailujen määräksi toivottiin useampaa kuin neljää kertaa lukuvuoden aikana (7/7). Toiminnan vaikutuksista ikääntyneiden omalle vireydelle ja mielialalle oltiin yksimielisiä: toiminta vaikuttaa piristävästi (7/7) ja se tuo vaihtelua ja iloa elämään.

Seuraamalla oppilaiden esityksiä ja keskustelemalla heidän kanssaan ikääntyneet saavat kokemuksia, joita heidän iässään ei yleensä enää saada: harvassa suvussa otetaan isoisovanhemmat mukaan kouluikäisten lasten kevät- ja joulujuhliin. Useimmiten sukulaiset asuvat kaukana ja ovat erkaantuneet omissa arkikiireissään kauemmaksi sukunsa vanhimmista jäsenistä. Ulkopuolisuuden tunne on omiaan heikentämään ikääntyneiden itsetuntoa ja itsekunnioitusta. On tutkittu olevan äärimmäisen tärkeää, että ihminen säilyttää kosketuksen ympäröivään maailmaansa ja pääsee olemaan osallinen niin kauan kuin se vain on käytännössä mahdollista. Sukupolvien välinen toiminta auttaa ikääntyneitä olemaan mukana tässä päivässä, välttämään passiivista ajattelutapaa ja hahmottamaan oma roolinsa osana yhteiskuntaa. Luvussa 2.3 kuvatus sosiaalisen vanhenemisen näkökulmasta on

erityisen merkityksellistä, kuinka ikääntyneet kokevat oman sosiaalisen kelpoisuutensa ja pätevyytensä.

Oppilaiden esiintymisvierailut toivat ikääntyneiden mieleen omat koulumuistot.

Se oli hieno esitys, täytyy sanoa. Jot ei sitä ois meikäläinen silloin pienenä uskaltanu... Sit kun piti viel yksin laulaa ja seisoviltan, joku matki siel kun ei se männy ihan oikein. Se oli pelottavaa silloin, mut ei se mitään, kyl se laulu sentään tuli vaik ne pojanäijjää naurokii. Kyl siel muuten hyvä olla ol, mutt siel oli semmosia ketkä vähän kiusas. Haastateltava 1

Mie en menny muuhun mukaan mut kuoroon mie menin. Mie en omast mielest ollu nii etevä, mut kuoroon mie menin kun mie osasin omast mielest laulaa. Haastateltava 2

Oppilaiden vierailuaikojen sijoittamisessa ikääntyneet olivat juhlapyhien kannalla. Nykyään ei esimerkiksi virpomisperinnettä entisaikojen tavoin ole, joten sellainen tuo esiin paljon hyviä muistoja omasta lapsuudesta. Kysymys on luvussa 2.2 kuvaillusta tapahtuma- eli episodimuistista, joka tukee yksilön elämänkulun tallentamista ja joka tallentaa myös tapahtumiin liittyviä tunteita ja tunnelmia. Huonosti toimiva episodimuisti näkyy yksilön orientaatio-ongelmina, jolloin ajan ja paikan määrittely tuottavat vaikeuksia, kun taas sen vireys tukee ikääntyneen aika- ja paikkaorientoitumista. Vanhojen perinteiden kertaamisella ja muistelulla on positiivinen vaikutus myös luvussa 2.2 viitattuun havaintojen tunnistamisen muistiin: uudelleen koettuina ne tuntuvat aiemmin esiintyneiltä, tutuilta, jatkuvuutta ja turvaa tuovilta. Muistelu on parhaimmillaan terapeutista ja eheyttävää. Se voi olla myös surutyötä. Muistelu lisää psyykkistä hyvinvointia ja ehkäisee osaltaan muistihäiriöitä.

Ikääntyneet pohtivat toiminnasta olevan hyötyä oppilaille: sen koettiin tuovan heille kokemusta esiintymisestä, rohkeutta sekä innostusta esimerkiksi musiikin parissa toimimiseen.

Nämä kyllä laulo hienosti eikä siinä kainostellu kukaan ett se meni niin reippaast sanasta sanaan ett siel ei ollu semmosia sivukatkoja kellään että.. Ja varmast ovat niin paljon innostuneita tuohon että kun ne kasvaa suuremmaks niin ne on monessa kuorossa nuo, käyvät jatkossakii, koko elämän aikana. Se on hyvä harrastus. Sitä kannattaa kannattaa, että menevät sit muuaskii, saavat tässä sellasta uskallusta. Haastateltava 3

Jotenkin vaatii aika paljon tuommonen, että käy esimerkiks laulamaan tai runoja lausumaan, kyl se vaatii vähäsen rohkeutta. Haastateltava 4

Miusta se meni kyllä hyvin kaikilta, ei siin ollu mitään moittimista ja laulunkii osasivat laulaa ihan hyvin. Nykyään on tosi eteviä ja saattavia nuo koululaiset, kun seuraa sivusta. Haastateltava 2

Ikääntyneiden kommenteissa on selvästi havaittavissa elämäkokemuksen tuoma syvyys ja sävy: he tietävät oppilaiden olevan monen asian ja elämäntilanteen edessä ja uskovat näiden asennoituvan rohkeasti ja järkevästi omia valintojaan kohtaan. Ikääntyneet ymmärtävät luvussa 3.3. kuvailtujen motiivien merkityksen yksilön toiminnalle. Omaa elämää ja itseä kohtaan asetettavien tavoitteiden taustalla ovat aina ihmisen omat arvot, normit, asenteet ja odotukset. Se, millaisiksi ne kullakin muodostuvat, määrittyy monelta osin juuri peruskouluiässä, ja opetuksella ja oppimiskokemuksilla on siihen suuri vaikutus. Esiintymiskeikat ovat oppilaille ikääntyneiden mielestä sellaisia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatuja kokemuksia, jotka ovat mukana muodostamassa minäkäsitystä, ja sen ytimenä on käsitys ihmisen mahdollisuuksista vaikuttaa itse omaan elämäänsä.

Kummiluokkatoimintaan liittyviä parannusehdotuksia ikääntyneiltä ei juuri tullut, koska toiminnassa nähtiin vain hyviä puolia. Huomiota tulisi ikääntyneiden mielestä kuitenkin kiinnittää kummiluokkatoiminnan esiintyjien äänen käyttöön, sillä monella yleisöstä on luvussa 2.2 mainittu sosiaalisesti haittaava kuulon alentuma. Sillä on mahdollisuus kiihdyttää sosiaalista vanhenemista ja heikentää ikääntyneen henkistä hyvinvointia, minkä vuoksi kummiluokkatoiminnassakin on tärkeää huolehtia oppilaiden puheen ja laulun kuuluvuudesta.

Kyl mie kuulin, mut en saanu ihan kaikest selvää. Haastateltava 5

7 OPAS

8 POHDINTA

Kummiluokkatoiminnasta hyötyvät niin oppilaat, opettaja, koko koulu kuin ikääntyneetkin: ikääntyneet ovat saava osapuoli, koska he saavat osakseen mielekästä virkistystoimintaa. Kunnissa resurssipula rajaa virkistystoiminnan

määrää, ja kummiluokkatoiminta on kunnan sosiaali- ja terveydenhuollolle maksutonta.

8.1 Luotettavuus

Päästäkseni opinnäytetyössäni alkuun tarvitsin tietoa siitä, millaisena oppilaat ja ikääntyneet olivat tähänastiset esiintymiskeikat kokeneet, mitä ideoita ja toiveita he halusivat nostaa esiin ja miksi molemmat osapuolet näkivät toiminnan hyväksi ja suositeltavaksi. Koska jo toiminnassa mukana olleilla oletin olevan paras mahdollinen tieto, päätin teemahaastatella edellisvuoden neljännen luokan oppilaat, "kummiluokkatoiminnan pioneirit". 4. luokan oppilaat olivat omalta osaltaan parhaita asiantuntijoita heti omien esiintymiskeikkojensa jälkeen, sillä heillä oli kerrottavaa niin tunnelmasta kuin tuntemuksistaikin. Myös yleisöllä, eli ikääntyneillä asukkailla, oli palautetta ja mielipiteitä annettavanaan heti oppilaiden esiintymiskeikkojen jälkeen. Koen, että haastattelutulokset ovat sisällöltään luotettavia, vaikka otos olikin pieni. Tulokset ovat kuitenkin yleistettävissä, koska ne vastaavat olemassa olevia tutkittuja tosiseikkoja ihmisten yhteisöllisyydestä, sosiaalisuudesta ja hyvinvoinnin moninaisuudesta.

Teemahaastattelu oli paras tiedonkeruumenetelmä, koska syntyneet keskustelut olivat mutkattomia ja osallistavia. Jos olisin kerännyt tietoa lomakkeilla, esiintymiskeikoista ei olisi noussut esiin tunnelatauksia eikä merkityksiä, koska niitä olisi ollut vaikeaa luotettavalla tavalla kerätä "rasti ruutuun" -menetelmällä. Lisäksi erityisesti osalle ikääntyneistä olisi voinut tuottaa hankaluuksia täyttää kirjallista kyselylomaketta (heikentynyt näkö ja hienomotoriikka). Lomakekysely olisi toisaalta mahdollisesti antanut enemmän vastauksia joihinkin sellaisiin asioihin, joihin erityisesti oppilaat kokivat hieman ujoutta vastata suullisesti.

8.2 Kohderyhmien valinta

Neljännen luokan oppilaat ovat optimaalisessa iässä kummiluokkatoimintaa ajatellen. Koska kysymys on esiintymiskeikoista, on tärkeää, että koululaiset osaavat jo paljon erilaisia asioita, ovat ryhmäytyneet keskenään ja lisäksi heillä on rohkeutta ja reippautta esiintyä. He ovat teeskentelemättömiä, eivät nolostu liian helposti eivätkä ujostele olla aktiivisia ja reippaita vieraita ihmisiä

kohdatessaan. He eivät kyseenalaista opettajan auktoriteettia eivätkä tahallisesti pilaa harjoittelua eivätkä esiintymistä. Viidesluokkalaisia haastatellessani huomasin, etteivät 11-vuotiaat yhtä hyvin sovellu kummiluokkatoimintaan: kehitys on vienyt oppilaita eteenpäin, kohti murrosikää. Itsekritiikki on suurempi ja ikätovereiden arvostuksen janoaminen "kahlitsee" luovuuden, aitouden ja innostumisen - niiden osoittaminen koetaan tyhmäksi ja leimaavaksi. Kummiluokkatoiminnan ideaa voi käyttää kaikenikäisten, päiväko-
ti-, esikoulu- ja kouluikäisten, parissa, vaikka tämä opinnäytetyö onkin tehty neljännen luokan oppilaiden toimimisesta kummiluokkana.

Nykyajan alakouluikäisillä ei ole välttämättä kovin paljon aikuisia, etenkin ikäihmisiä, omassa tuttavapiirissään tai lähisuvussaan. Ikääntyneet, jotka ovat lasten omia isovanhempiakin iäkkäämpiä, saattavat tuntua vierailta, oudoilta, jopa pelottavilta. Kummiluokkatoiminnassa ikääntyneet ovat lapsille (ikäntyneen) ihmisen malli. Ikääntyneet tulevat toiminnan myötä lapsille tutummiksi, ehkä turvallisemmiksi, helpommiksi lähestyä. Samalla lasten käsitys harmaahapsisista vanhuksista laajenee ja syvenee positiivisella tavalla: ikääntyneet eivät olekaan kummajaisia, vaan heidän kanssaan voi jutella ja viettää aikaa yhdessä, heiltä voi oppia ja he ymmärtävät lasten(kin) kieltä.

Kummiluokkatoiminta vaikuttaa positiivisesti oppilaiden henkiseen ja sosiaaliseen kasvuun silloin, kun toteuttajat ovat oikeassa iässä saadakseen toiminnasta irti nimenomaan sen etuja. Esiintymiskeikoilla lapset silminnähden kokevat iloa ja inspiraatiota siitä vastavuoroisuudesta, joka tilanteisiin sisältyy: he näkevät oman yleisönsä ihastuneet ja kiitolliset ilmeet ja eleet, tuntevat aplodien positiivisen vaikutuksen, kokevat tilanteiden palkitsevuuden "ihollaan". Lasten reippaus ja into tarttuvat ikääntyneisiin, ja vierailut henkivät lämpöä ja kiireettömyyttä.

Kummiluokkatoiminta tarjoaa mahdollisuuksia lisätä oppilaiden itsentuntemusta ja -luottamusta; toiminta tukee niin ujojen ja pidättyväisten kuin rohkeiden ja ulospäinsuuntautuvienkin oppilaiden persoonallisuuden kehitystä. Jos jo pikkulapsena on opittu siihen, että viivan yli värittämisestä tulee moitteita ja koulussa on pakko ratkoa vain muiden antamia ongelmia yhdellä ainoalla oikealla tavalla, on epätodennäköistä, että kovin monen luovuus myöhemmin

puhkeaisi kukkaan. Varsinkin arvosanat toimivat koulussa palkkioina ja rangaistuksina. Palkkiot vähentävät yleensä luovuutta ja sisäistä motivaatiota, koska tärkeimmäksi tulee helposti vain palkinnon saaminen. Parhaita pedagogisia palkkioita ovat aineettomat palkkiot: hymy, nyökkäys, rohkaisu -- tai lisätö. Jos oppilas kokee onnistumisen elämyksiä, hän nauttii työstä. (Kansanen & Uusikylä 2002, 48-51.)

Ikääntyneiden näkökulmasta erityisen huomionarvoista on se, että kummiluokkatoiminta on parhaimmillaan niissä paikoissa ja niille ikääntyneille, joille ei valmiiksi ole tarjolla liikaa erilaista päivätoimintaa ja viikko-ohjelmaa. Tällöin toiminta saa lisäarvoa siitä, että sitä on melko harvoin eikä ainoastaan osana jotakin värikästä ohjelmatulvaa, jonka valikoimasta ikääntyneet valitsevat, mihin haluavat osallistua. Kummiluokkatoiminta voi hyvin olla myös osa tiiviistä ja runsasta ohjelmatarjontaa, mutta silloin ne ikääntyneet, joille ohjelmaa on tarjolla liian vähän ja liian harvoin, jäävät jälleen ilman. Ikääntyneet arvostavat sukupolvien välistä yhteisöllistä toimintaa, koska sillä on positiivisia vaikutuksia mielialaan ja vireyteen. Vierailut paitsi virkistävät myös auttavat pitämään yllä tärkeitä taitoja kuten keskittymiskykyä, huomiokykyä, mielikuvitusta, muistitoimintoja ja tarkkaavaisuutta.

8.3 Tuotos ja sen hyödyntämismahdollisuudet

Tutkimusten mukaan ikääntyneiden määrä kasvaa tulevaisuudessa, ja lisäksi julkisen talouden on laskettu olevan - rakenneuudistuksien toteuttamisen jälkeenkin - tiukoilla. Kun näihin seikkoihin lisätään hoitoalan ammattilaisten määrän vähyys suhteessa apua ja hoitoa tarvitsevien määrän kasvuun, on havaittu, että yhteiskunnassa kolmannen sektorin osuus on tulevaisuudessa yksi suuri voimavara julkista palveluntuotantoa tukemassa. Kolmannen sektorin vahvuutena on erityisesti vapaaehtoistyö monessa eri muodossaan sekä mahdollisuus saada avustuksia ja niiden avulla kehittää alueellisia toimintoja esim. erilaisilla projekteilla. Kummiluokkatoiminta on esimerkki toiminnasta, jossa yleishyödyllinen yhdistys organisoii tietylle vanhusryhmälle yhteistyössä paikallisen peruskoulun kanssa sellaista virkitystoimintaa, jollaista julkisen sektorin omana toimintana ei syntyisi.

Oppaasta syntyi kuvaava ja innostava. Koen, että henkilö, joka tutustuu oppaaseen, saa kummiluokkatoiminnasta tarpeeksi hyvän käsityksen. Kummiluokkatoiminta voi jalostua uusissa toteuttamispaikoissaan monin eri tavoin, eikä sen tarvitse olla pelkästään esiintymiskeikkoja. Se voi olla yhdessä tekemistä ja yhdessä suunniteltua, räätälöity kunkin paikan ja ihmisten tarpeisiin. Toiveeni on, että opas kuitenkin synnyttää kipinän yhteisen toiminnan aloittamiseksi, koska se niin monin tavoin piristää niin oppilaiden koulutyötä kuin ikääntyneiden arkipäivääkin. Toivon, että opasta tutkittaisiin avoimin mielin erityisesti sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen päättävissä elimissä kautta Suomen. Jotta toiminta käynnistyisi, tärkeintä olisi saada opettaja innostumaan asiasta, joten oppaita toivottavasti "eksyy" myös opettajainhuoneisiin.

Itsetunnon kannalta lapsi, jolla totuus ja ei-totuus ovat menneet sekaisin, on epävarmempi kuin muut. Ihmisen tekee vahvaksi ja luottavaksi juuri kosketus siihen, mikä on totta ja todellisuutta. (Alaja 1997, 156). Mielestäni kummiluokkatoiminta kannustaa lapsia rohkeuteen ja osoittaa heille, millaisin keinoin he voivat kokea sellaista antamisen iloa, joka on heidän omasta toiminnastaan lähtöisin. Kummiluokkatoiminta ei ole teoriaa totuudesta ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, vaan se on käytännön tekoja. Tekoja, joiden hyvää mieltä tuottavat tavoitteet ovat helposti osoitettavissa, eli totta.

Kummiluokkatoiminta tukee positiivisella tavalla koululaisten tunneälyn ja tunnelahjakkuuden kehittymistä, koska se edesauttaa koululaisten kehittymistä yhteiskuntakelpoisiksi, toiset huomioonottaviksi, luottavaisiksi ja luotettaviksi kansalaisiksi. Uskon, että suomalainen peruskoulu pystyisi omalta osaltaan nykyistä enemmän tukemaan oppilaiden kasvua hyviksi, hyvyyden edustajiksi, nimenomaan kummiluokkatoiminnan kaltaisten toiminnallisten toimintatapojen, opetusmenetelmien, avulla. Kätevin ja järkevin tapa on toteuttaa kyseinen opetusmenetelmä kolmannen sektorin järjestöjen kanssa yhteistyössä. Tällöin koululaisille tulee samalla tutuksi vapaaehtoistyö, järjestötoiminta, yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja auttaminen sekä yhteistyön rakentamisen menetelmät.

Näkemykseni mukaan kummiluokkatoiminta on oiva keino lisätä tai synnyttää maaseudun kylissä asuvien ikääntyneiden ja pienen kyläkoulun oppilaiden välistä yhteistyötä ja solidaarisuutta. Koska kummiluokka tuo esiintymisillään iloa ja piristystä ikääntyneiden arkeen, sillä on vaikutusta ikääntyneiden henkiseen hyvinvointiin. Molemmat oppivat toisiltaan. Kun opettaja ja oppilaat yhdessä, projektiluonteisesti, suunnittelevat, valmistelevat ja toteuttavat esiintymiskeikan ikääntyneiden luo, toteutuva yhteistoimintaan perustuva prosessi lisää osallistujensa vastuuntuntoa, tavoitteellisuutta ja keskinäisiä yhteistyön taitoja.

Kummiluokkatoiminta tukee oppilaiden kasvua suvaitsevaisuuteen ja ennakkoluulottomuuteen. Anttinen (1993, 33) on todennut, että ikääntyneiden asemaan yhteiskunnassa vaikuttaa olennaisesti se, miten vanhuuteen yleensä suhtaudutaan, ja miten iäkkäitä ihmisiä arvostetaan suhteessa muiden ikäryhmien arvostukseen. Samoin kuin lapsia ja nuoria, vanhuksiakin ymmärretään helposti väärin. Osittain tämä liittyy Anttisen mukaan siihen tosiasiaan, että erot eri sukupolvien koulutustasossa ja -laadussa ovat valtavia. Nuorten tietomäärä on nykyään paljon suurempi kuin 50 - 60 vuotta sitten, jolloin nykyiset vanhukset olivat nuoria ja olivat käyneet ehkä ainoastaan 4-6 -luokkaisen kansakoulun. Muukin tiedonvälitys oli tuolloin monin verroin vähäisempää. Vaikka älylliset valmiudet säilyvät pitkälle vanhuuteen ja oppimiskykykin pysyy iän karttuessa jokseenkin ennallaan, koetaan helposti, että vanhus on "tiedoiltaankin vanhentunut". Häntä ehkä kiinnostavat eri asiat kuin nuoria, ja hänen arvomaailmansa on toinen. Kaikki tällaiset seikat voivat aiheuttaa ongelmia sukupolvien välille ja johtaa väärinymmärryksiin puolin ja toisin. Vaikutuksensa vanhusten ymmärtämiseen ja arvostukseen on myös sillä, miten nuoret tai keski-ikäiset näkevät yhteisen maailman ja miten vanhukset sen kokevat. (Anttinen 1993, 33.)

8.4 Prosessi

Leena Kurjen mukaan sosiokulttuurisen innostamisen suunnittelua ohjaavia asioita voi kuvata kysymyksinä: *Kuka / Ketkä tekee? Mitä tekee? Miksi tekee? Mikä on projektin perustelu? Miten tekee? (kysymys liittyy prosessin rakentamiseen) Minkä avulla? Keiden kanssa? Missä? Milloin?* Kysymykset

liittyvät käytettäviin menetelmiin prosessin rakentamisesta yksityiskohtaiseen toteuttamiseen saakka. Mitä aktiviteettiä järjestetään ja millä tavoin? Ketkä ovat mukana osaohjelmissa? Mitkä ovat käytettävät inhimilliset ja materiaaliset resurssit? Missä tehdään eli mikä on projektin toteuttamisen fyysinen paikka? Mikä on projektin aikataulu? Tässä yhteydessä Kurki muistuttaa lukijaa innostamisen kokonaisuuden eri elementeistä: sosiologinen ulottuvuus auttaa asettautumaan ryhmän rakenteisiin, asettaa sekä "suitsia" että näyttää mahdollisuuksia ja vaatii tekemään analyysiä todellisuudesta. Pedagoginen ulottuvuus viittaa kommunikaation tyyliin ja tapaan, keskittyy luovuuteen ja vaatii yhteistä reflektiota, pohdintaa. Yhteisöllinen ulottuvuus saa tuntemaan solidaarisuutta ja toveruutta, vahvistaa osallistumista ja vaatii edistämään ryhmien välisiä suhteita. Teleologinen ulottuvuus viittaa elämän loppu-aikaan vanhusen talossa tai laitoksessa, antaa merkitystä ja johdonmukaisuutta elämiselle yhdessä ja vaatii herkistämään ja kehittämään yhdessäelämisen tapaa ja tyyliä. Kaikkien ulottuvuuksien yhteisiä sisältöjä kuvaavat iskusanat ovat autonomia, kehitys, suhde, osallistuminen, yhteiselo, luovuus ja hyödyllisyys. Menetelmien tulee aina olla motivoivia, mahdollistavia, dialogisia, ryhmäännyttäviä, kohertteja (toiminnot juurtuvat aikaisempaan toimintaan täydellistään arkielämää), joustavia, ei-kilpailevia ja aktiivisia, ihmisten omaa aloitteellisuutta tukevia. Ihmisten tulee tuntea voivansa tulla kuulluiksi ja mielipiteissään kunnioitetuiksi ja huomioonotetuiksi. (Kurki 2008, 86.)

Kummiluokkatoiminnan käynnistämisen prosessi edellyttää sosiokulttuurista innostumista, toiminnan hyvien puolien havaitsemista ja myöntämistä sekä riittävien resurssien olemassaoloa. Prosessina kummiluokkatoiminnan käynnistäminen on helppoa ja vaivatonta, mikäli asiasta innostutaan ja se koetaan käynnistämisen arvoiseksi. Itselleni kummiluokkatoiminnan ideoiminen, tutkiminen ja juurruttamisessa mukana oleminen ovat avartaneet tietoisuutta eri-ikäisten ihmisten välisen vuorovaikutuksen merkityksistä sekä sen palkitsevuudesta ja opettavaisuudesta.

LÄHTEET

Aho, S. & Laine, K. 2002. Minä ja muut - kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.

Alaja, K. 1997. Mahdollisuuksien lapsi - Näkökulmia kodin ja koulun kasvatustyöhön. Helsinki: LK-kirjat.

Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Anttinen, E. E. 1993. Ikääntyminen ja yhteiskunta. Teoksessa Huovio, O. (toim.) Vanhuus ja mielenterveys. Juva: WSOY:n graafiset laitokset, 33.

Era, P. 1994. Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn muutokset vanhetessa. Teoksessa Rautoja, S. (toim.) Ikääntyminen ja työ. Helsinki: Työterveyslaitos ja Werner Söderström Osakeyhtiö, 52-55.

Eurobarometri-kyselyn Suomen tulokset: Aktiivinen ikääntyminen http://www.ikapolviet.fi/images/stories/eurobarometri_aktiivinen%20ikentyminen.pdf (Luettu 30.1.13)

Heikkinen, E. 1994. Terveiden muutokset vanhetessa. Teoksessa Rautoja, S. (toim.) Ikääntyminen ja työ. Helsinki: Työterveyslaitos ja Werner Söderström Osakeyhtiö, 31-39.

Heikkinen, R.-L. 1994. Sosiaalinen toimintakyky ja ikä. Teoksessa Rautoja, S. (toim.) Ikääntyminen ja työ. Helsinki: Työterveyslaitos ja Werner Söderström Osakeyhtiö, 95-100.

Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) 2002. Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kavelin Popov, L. 2010. Reilu, reipas ja vastuuntuntoinen. Juva: PS-kustannus.

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Toinen painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 51-69.

Koskinen, S. 1994. Sosiaalinen vanheneminen. Teoksessa Rautoja, S. (toim.) Ikääntyminen ja työ. Helsinki: Työterveyslaitos ja Werner Söderström Osakeyhtiö, 76-80.

Kurki, L. 2008. Innostava vanhuus. Toinen painos. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Lehtinen, S. 2011 Ylisukupolvisuus voimavarana ja haasteena <http://www.sannalehtinen.fi/?p=402> (Luettu 3.3.2013)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf (Luettu 30.3.2013)

Perusopetus 2020 - yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako -selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okmtr01.pdf> (Luettu 30.1.2013)

Porio, A. & Porio, I. 1995. Kolmas vuodenaika - Elämänlaatu ja ikääntyminen. Helsinki: Kirjapaja.

Rasku-Puttonen, H. 2006. Esipuhe. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 8-9.

Ruoppila, I. & Suutama, T. 1994. Psyykkisen toimintakyvyn muutokset vanhetessa. Teoksessa Rautoja, S. (toim.) Ikääntyminen ja työ. Helsinki: Työterveyslaitos ja Werner Söderström Osakeyhtiö, 58-73.

Ruth, J-E. 1993. Tulevaisuuden ikääntyneet. Teoksessa Huovio, O. (toim.) Vanhuus ja mielenterveys. Juva: WSOY:n graafiset laitokset, 96-101.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko oppilaiden haastattelemista varten

Liite 2 Teemahaastattelurunko ikääntyneiden haastattelemista varten

KUVIOT

Kuvio 5.1 Opinnäytetyöni vaiheet tavoitteineen, s. 28

Kuvio 6.1 Viidennen luokan oppilaiden kokemukset edellisen lukuvuoden aikana toteutetuista kummiluokkavierailuista peilattuna kasvuun ja kehitykseen, s. 30

Kuvio 6.2 Neljännen luokan oppilaiden kokemukset esiintymiskeikoista ikään-tyneiden kerhotilaan, s. 31

TEEMAHAASTATTELURUNKO OPPILAIDEN HAASTATTELEMISTA VARTEN

- 1) Millaisina koette tapaamiset vanhusten kanssa?
- 2) Millaista on esiintyä vanhuksille?
- 3) Mikä vierailuissa on mukavinta?
- 4) Mitä ajattelette vanhuksien ajattelevan esiintymisistänne?
- 5) Oletteko muistelleet vierailuja jälkeensä ja mitä asioita silloin on tullut mieleen?
- 6) Voisiko samanlaista toimintaa mielestänne järjestää useamminkin?
- 7) Minkä toivoisitte toiminnan osalta olevan toisin?

TEEMAHAASTATTELURUNKO IKÄÄNTYNEIDEN HAASTATTELEMISTA VARTEN

- 1) Millaisina koette oppilaiden esitykset ja vierailut?
- 2) Miten toiminta on mielestänne järjestetty
 - a) vierailujen sisällön b) tapaamistiheyden osalta?
- 3) Onko tällaisella sukupolvien välisellä vuorovaikutuksella mielestänne vaikutusta vireyteen tai mielialaan?
- 4) Mitä eri sukupolvien välinen yhteinen toiminta voi mielestänne antaa
 - a) teille itsellenne b) oppilaille?
- 5) Olisiko vastaavanlaiselle toiminnalle mielestänne enemmänkin tarvetta?
- 6) Minkä toivoisitte toiminnan osalta olevan toisin?

Opas kummiluokka- toiminnan käynnistämiseen

**Peruskoulun neljännen
luokan oppilaiden
esiintymiskeikat
ikäntyneiden luo**

Mitä?

- 4.luokan oppilaat toimivat kummiluokkana ikääntyneiden päivätoimintapaikassa.
- Toiminnan toteutustapoina erityisesti "esiintymiskeikat", jotka sisältävät esim. musiikki-, lausunta- tai näytelmäesityksiä, ja joille ikääntyneet toimivat yleisönä.
- Vierailuja 3 - 4 kertaa lukuvuoden aikana, esiintymisen yhteydessä esimerkiksi yhteinen mehuuokio, vaikkapa askartelua tai jutustelua, mikäli se on ajallisesti mahdollista.
- Toteutus esimerkiksi yhteistyössä kolmannen sektorin järjestöjen kanssa, jolloin koululaisille tulevat samalla tutuiksi vapaaehtoistyö, järjestötoiminta, yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja auttaminen sekä yhteistyön rakentamisen menetelmät.
- Koululaisten ja ikääntyneiden ikäero on keskimäärin 70 vuotta, mikä tekee toiminnasta erityisen antoisaa, avartavaa ja ennakkoluuloja vähentävää.

Toiminnan edellytykset:

- Koulu ja ikääntyneiden kerhotila sijaitsevat tarpeeksi lähellä toisiaan, jolloin esiintymiskeikalle on helppo mennä kävellen / pyöräillen.
- Joku sivistystoimesta, opettajista, sosiaalitoimesta tai vanhustenhuollon kentältä käynnistää toiminnan tai tekee aloitteen toiminnan käynnistämiseksi.
- Koulun henkilökunta (4. luokan opettaja, musiikinopettaja ja koulunjohtaja) ovat innostuneita asiasta ja saavat lapset motivoitumaan ja asennoitumaan asiaan oikealla tavalla.
- Ikääntyneille tiedotetaan kerhotilan tapahtumista, ja liikkumisessa apua tarvitsevat autetaan pääsemään paikalle. Oppilaat kokevat vierailunsa palkitseviksi ja onnistuneiksi, mikäli paikalle saapuu lukuisia ikääntyneitä.
- Jotta kummiluokkatoiminta saadaan pidettyä osana oman alakoulun toimintaa, se kannattaa kirjata koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan 4. vuosiluokan kohdalle.

Miksi? Mitä hyötyä?

Siksi, että

kummiluokkatoiminta

- on mielekäs tapa innostaa koululaiset harjoittelemaan esityksiään huolellisesti ja tavoitteellisesti sekä hankkimaan kokemusta esiintymisestä. Kummiluokkatoiminta kannustaa lapsia rohkeuteen ja osoittaa heille, millaisin keinoin he voivat kokea sellaista antamisen iloa, joka on heidän omasta toiminnastaan lähtöisin. Kummiluokkatoiminta ei ole teoriaa totuudesta ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, vaan se on käytännön tekoja, joiden hyvää mieltä tuottavat piirteet ovat helposti osoitettavissa: välitön ja vilpitön palaute yleisöltä.
- tukee positiivisella tavalla koululaisten tunneälyn ja tunnelahjakkuuden kehittymistä. Se edesauttaa koululaisten kehittymistä yhteiskuntakelpoisiksi, toiset huomioonottaviksi, luottavaisiksi ja luotettaviksi kansalaisiksi. "Vahvoja ja varmoja ovat ihmiset, jotka toimivat itseään suurempien asioiden parissa: taiteen ja tieteen, yhteisten asioiden hoitamisen, toisten auttamisen, hyvien asioiden kehittämisen jne. Ne ovat rakkauden ilmenemismuotoja, ja rakkaus on vahva pohja elämälle." (Lue lisää: Alaja 1997.)
- tukee koululaisten henkistä kasvua. Yhteisöllisyyden, myönteisen vuorovaikutuksen ja empatian sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien vahvistaminen kouluyhteisöissä tukee oppilaiden kasvua ja kehitystä. Oppiminen on parhaimmillaan aktiivinen ja tavoitteellinen prosessi, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.
- tukee oppilaiden kasvua luovuuteen. Tutkimusten mukaan Suomen koulujärjestelmässä on eniten kehitettävää erilaisuuden kohtaamisessa, ristiriitojen ratkaisussa, tietojen ja taitojen laaja-alaisessa soveltamisessa yli oppiainerajojen sekä luovuudessa ja omaperäisyydessä. Samoin kehittämistä tarvitaan yhteisössä elämisen ja yhdessä työskentelyn taitoihin, omaan identiteettiin, elämänhallintaan ja toimintaan liittyviin taitoihin sekä arvoihin perustuvaan toimintaan, eettisyyteen ja vastuullisuuteen. Koulun toivotaan toimivan nykyistä huomattavasti paremmin myös luovuuteen ja omaperäisyyteen kannustamisessa. (Lue lisää: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1.)

"Kun kunnioitan muita, he kunnioittavat minua. Pidän siitä."

Kalifornialainen kuudesluokkalainen

- pienentää sukupolvien välistä kuilua; auttaa koululaisia suhtautumaan ikääntyneisiin ennakkoluulottomasti ja kunnioittavasti. Ikääntyneiden asemaan yhteiskunnassa vaikuttaa olennaisesti se, miten vanhuuteen yleensä suhtaudutaan, miten iäkkäitä ihmisiä arvostetaan.
- tuottaa osapuolilleen iloa ja hyvää mieltä; "...myönteisessä ilmapiirissä ystävällisen käyttäytymisen kehämäinen prosessi antaa suotuisat edellytykset sekä yksilön hyvinvoinnille että koko ryhmän tehokkaalle työskentelylle." (Lue lisää: Aho & Laine 2002.)
- on ikääntyneille virkistävä ja vaihtelua tuova päivätoiminnan muoto, josta riittää muisteltavaa ja juteltavaa pitkäksi aikaa ja joka tuo omat kouluajat mieleen. Kulttuuriperintöä siirtyy samalla uudelle sukupolvelle.
- ei aiheuta osapuolille kuluja ja on silti monin tavoin palkitsevaa.

Nykypäivän alakouluikäisillä ei ole välttämättä kovin paljon aikuisia, etenkin ikäihmisiä, omassa tuttavapiirissään tai lähisuvussa. Ikääntyneet, jotka ovat lasten omia isovanhempiakin iäkkäämpiä, saattavat tuntua vierailta, oudoilta, jopa pelottavilta.

Kummiluokkatoiminnassa ikääntyneet ovat lapsille (ikäntyneen) ihmisen malli. Ikääntyneet tulevat toiminnan myötä lapsille tutummiksi, ehkä turvallisemmiksi, helpommiksi lähestyä. Samalla lasten käsitys harmaahapsisista vanhuksista saattaa laajentua ja syventyä positiivisella tavalla.

Miten?

- Koulun henkilökunta ja vanhustenhuollon toimijat suunnittelevat yhdessä käytännön asiat, joiden avulla toteutetaan 4. luokan oppilaiden esiintymisretket vanhusten luo, esim. jouluohjelmaa joulukuussa, pääsiäiseen ja kevääseen liittyvää ohjelmaa maaliskuussa ja vaikkapa vappuun liittyvää ohjelmaa huhtikuun lopulla. Osallistavat laululeikit ja yhdessä tekeminen ovat mukavinta!
- Kysymys on osallistavasta pedagogiikasta, jonka avulla *ihmiset saadaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa*. Toiminta on innostamista, ja se koostuu sellaisista sosiaalisista käytännöistä, jotka *saavat aikaan* aloitteellisuutta, osallistumista sekä toiminnan ja sen merkityksen pohdinnan vuorovaikutusta. (Lue lisää: Kurki 2008). "Toimintaa voi olla monenlaista; kaiken toiminnan lähtökohtana on **ihmisen arkipäivän kulttuuri, toimiminen tässä ja nyt**; mennään ihmistä lähelle ja samalla pidetään kirkaana mielessä, että toiminnan luonne on aina avoin ja vapaaehtoinen."
- Annetaan vanhuksille aikaa kertoa omista muistoistaan! "Lapsuudessa ja nuoruudessa, tai toisin sanoen **yhteiskuntaan jäsentymisen vaiheessa yksilöllä on erityisen "tuore kosketus" kulttuuriperintöön**. Tästä syystä lapsuus- ja nuoruusvuosien historialliset ja yhteiskunnalliset tapahtumat muovaavat tietoisuutta niin, että myöhempiinkin tapahtumiin reagoidaan **varhaisten vaikutelmien varassa**. Jaetut kokemukset muovaavat sukupolven muistoja, mieltymyksiä ja käyttäytymistä. Niinpä lapsuutta ja nuoruutta muistellessaan samanikäisten ihmisten on yleensä helppo jakaa vaikkapa koulunkäyntiin, opettajiin tai muihin aikuisiin liittyviä muistoja." (Lue lisää: Virtanen 2001, Puuronen 1988.)

"Mitä sydän ymmärtää tänään, pää ymmärtää huomenna."

Anonyymi

Testattuja ja hyviksi todettuja toteuttamistapoja:

- oppilaat käyvät soittamassa ja laulamassa ikääntyneille ystävyydestä keskellä kaamosaikaa
- oppilaat haastattelevat ikääntyneitä historiaan liittyvästä aiheesta, kirjoittavat yhdessä opettajan kanssa näytelmän ja esittävät sen juhlassa
- oppilaat käyvät laulamassa sekä lausumassa joulurunoja ja -arvoituksia ikääntyneille ja tuovat ikääntyneille tekemänsä joulukortit
- oppilaat tekevät koulussa virpomisvitsat ja käyvät virpomassa ikääntyneille palmusunnuntain aatonaattona

"Jaettu ilo on moninkertainen ilo."

"Se oli hyvin piristävää, oikeen ilokseen kuunteli kylläkiin niin. Eikä yhtään naurattannu, että ois mikkään mennyt viistoon. Se tuli kuin sydämen pohjasta oikeen. Sillä lailla tottuu esiintymäänkiin kun alottaa tuolla viisiin..."

Nainen, 77 v.

Yhdessäolo on kuin ravintoa sielulle!

Tämän oppaan valokuvat on kuvattu Palveluyhdistys Rateva ry:n kerhohuoneella 4.-luokkalaisten vierailujen yhteydessä Miehikkälässä. Tämä opas on opinnäytetyö.
Tekijä: Liisa Pöntynen, Saimaan ammattikorkeakoulu.

Kevät 2013.

4. luokan oppilaat ja opettaja	Rivitalo-alueen kerhohuone
Esiintymiskeikat	Asukkaat

